Ե. ՏԱՐԻ 1416 ԹԻՒ ՀԱՅՈՑ 4380 ՀՈՌԻ 14 ՈՒՐԲԱԹ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1888 (Ն. Տ.) 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1888 28 ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ 1306

20 ՓԱՐԱ

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՑԷ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳԻՐ
Ղալաթիա, Նորատունկեան-Խան

Direction du journal AREVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՍՈՑԻԱԼ

20 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան դրամական արժէք	160
» » Վեցամսեայ »	80
» » Եռամսեայ »	40
Գաւառաց » եւ արտասահման Թղթատարով տարեկան	240
Գաւառաց համար եւ արտասահման Թղթատարով վեցամսեայ	120
Օտար երկիրներէ տարեկան Գրանց	58
» » վեցամսեայ »	26

Դուրս զրկուած լրագրոց համար տարբեր Տնօրէնութեան վրայ է խմբագրութեան զրկուած նամակ կամ գրութիւն ետ չտրուիր։

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ. ՊՈԼԻՍ, 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, 1888

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՐԱԳԻՐ ՖՐԵՏԵՐԻԿ ԿԱՅՍԵՐ

(Շարունակութիւն երեկուայ թիւին.)

Նոյ. 25. Պաշարում և ռմբակոծումի Փարիզի

«Պիզմարքը կը պահանջէ Փարիզի ռմբակոծումը. Զօր. Պուլմէնթալ յիշատակագրով մը առ Մոլթքէ կը բացատրէ ռմբակոծման մը անտեղութիւնն, որ բերդերուն միայն պիտի դպչի, զորս պէտք է առնուլ զուգահեռական ռազմագծերով և յարձակմամբ. . . . Պիզմարքը յայտարարեց որ եթէ գերման Իշխանը իրենք ընդ փոթ չառաջարկեն կայսերական պատիւն առ Վիլհէլմ Թագաւոր, կարելի չէ արգիլել որ Ռայխսթակն ինք առաջարկէ զայն առաջիկայ շաբթուն դէպի վերջը. Պիզմարքը պատերազմի դաշտին վրայ գտնուող Երեսփոխանները հրաւիրեց Պերլին երթալ և քուէ տալ Կայսրութեան վերահաստատման համար.

Նոյ. 30

«Պիզմարքը խմբագրեց այն նամակն որով Պաւիերայի Լուտվիկ Թագաւորն (նա որ ինքնասպան եղաւ յետոյ) Վիլհէլմ Թագաւորին պիտի առաջարկէ գերմանական Կայսրութիւնը. նամակը Պերլին ղրկուեցաւ, ուր Պաւիերայի Թագաւորը զայն ընդօրինակելով ստս պիտի ղրկէ ի ձեռն Հրնչթայնի.

Դեկ. 3. Հռչակում գերմանական Կայսրութեան.

«Հրնչթայն հասաւ. . . . Այսօր Կայսրն ու Կայսրութիւնն անդարձ կերպիւ վերահաստատեցան. 65 տարուան կայսերազուրկ անիշխանութեան ահռելի ժամանակամիջոցը վերջ դուտաւ. Այս մեծափառ տիտղոս ինքնին երաշխաւորութիւն մ'է. զայս կը պարտինք մեծաւ մասամբ իմ քեռայրիս, Պատենի Մեծ-Դքսին, որ անդուլ աշխատեցաւ այս նպատակաւ.

Դեկ. 18, կիրակի.

«Ն. Կ. Վեհափառութիւն ընդունեց գերման ժողովրդեան Երեսփոխանները. (Ռայխսթակի անդամները). Սրտառուչ տեսարան. Ն. Վեհափառութիւն գլխաւոր դահլիճին մէջ կեցած էր, արքայազուն Իշխաններն ունենալով իւր աջ կողմն, և գերման Իշխան վեհապետները՝ ձախ կողմը. Ռայխսթակի ատենապետ Սիմսոնի (այժմ՝ նախագահ Լայբնիկի Բարձրագոյն Ատենին) վարդապետական ընտիր ճառն յարտասուս չարժեց զիս. իրօք ո՛չ մէկուն աչքը չոր մնաց. Յետոյ ուղերձը կարդացուեցաւ. Թագաւորն ալ իւր պատասխանը կարդաց տեղ տեղ կանգ առնելով. զի առանց ակնոցի ո՛չ ես դիւրաւ կը կարդայ. յուզումն ալ մերթ ընդ մերթ իւր ձայնը կը կարէր. Յետոյ տեղի ունեցաւ Երեսփոխանաց ներկայացումը. Սոյն արարողութեան միջոցին Փարիզի Վալէռիէն լեռնէն կրակ կը տեղար, և ամենուրեք հուր և սուր կը շողային.

Թագաւորը գոհ էր երբ ամէն վերջացաւ. Արքայական գերդաստանին ապագայ կացութիւնն երկբայելի է դեռ. «Կայսերական Բարձրապատուութիւն» տիտղոսն իմ գաղափարիս հակառակ է բոլորովին.

Դեկ. 24-25. Մ. Ծնունդ.

«Իրօք հեգնական բան մ'է որ անձնիւր կողմ իւր դատին համար կաղօթէ առ Աստուած՝ իբրեւ արդար դատ նկատելով զայն, և երբ ինք յաղողութիւն մը տանի, կ'ենթադրէ թէ Աստուած պատժեց հակառակ կողմը.

Դեկ. 28

«Թագաւորը ներբողալից հեռագիր մը ստացաւ Քէօվնիքէրսթրասէէ (Պերլինի չքաւոր դասու թաղէ մը), որովհետեւ վերջապէս կը սկսի Փարիզի ռմբակոծումը. Պատէնի Մեծ-Դքսին հետ խմբագրեցի Կայսրութեան և Կայսեր հռչակման ծայտարարութիւնը. Նոր Կայսրը պիտի լինի յաջորդ գերման Կայսերաց, բայց իրօք նոր շար մը պիտի լինի վեհապետաց, նման բրուսիական հին Միապետութեան, որ 1848 ին կործանեցաւ (միջազգային յեղափոխութեան մէջ որ ծագեցաւ այն թուականին,) և ապա վերականգնեցաւ իբրեւ սահմանադրական Պետութիւն, տիտղոսն և արտաքին ձեւերը պահուելով. . . . Մեզ անհնար է հրաժարիլ Ալզասէ և Լոռէնէ, թէեւ Լոռէնի (Մէձ) ստացումը կեղտկարծ (անապահով) կընայ լինել մեզ.

Յունուար 1, 1871

«Թագաւորը ջերմ սիրով շնորհաւորեց զիս, և մաղթեց որ օր մը կարենամ այս աւուր աշխատութեանց խաղաղ արդիւնքը վայելել լիուլի. Չի կարծեր թէ Գերմանիոյ մշանջենաւոր միութիւն մը կարենայ իրագործուիլ. զի, դժբախտապէս, գերման Իշխաններէն մէկ քանին միայն մտածեցին եւ գործեցին փափաքեալ եղանակաւ, եւ Պատէնի մեծ—դքսին ազնիւ օրինակ մ'ընծայեց.

Յունուար 4.

«Առաջին օր Փարիզ մայրաքաղաքին ռմբակոծման. Ի՞նչ պիտի ըսեն Պերլինի խելացիներն երբ տան և հինգ օր յետոյ իրերն առաջուան վիճակին մէջ մնան. Զօր. Վէրտէր (որ զՊէլֆոռ կը պաշարէր) փոանգալի վիճակի մը մէջ է. Բան մը պակաս չի թողուիր որ եւ քան զեւս զզուիմ պատերազմէն ես որ արդէն անձնապէս կ'ատեմ պատերազմը. Եւ այս զգացումս ամէն ոք գիտէ. և լուին բերկրութեամբ կ'իմանամ թէ ինձ համար կ'ըսեն թէ ուր որ պարտականութեանս կատարման հետ հաճամայն գտնեմ՝ առիթ չեմ փախցներ քաղցրութեամբ վարուելու թշնամւոյն հետ և իմ ստորակարգեալներս ալ չափաւորութիւն պատուիրելու.

Յունուար 8—12

«Ն. Վեհափառութիւն հրաւիրեց զՊիզմարք և զիս՝ Կայսեր և Թագաւորի տիտղոսին վրայ խորհրդակցելու. . . . Ըսի թէ Արքունեաց Արարողապետ Շլէմիձի կարծիքն ալ առնուլ պէտք է. Շլէմիձ Կայսեր վրայ կը տեսնէ միայն Գերմանական Դաշնակցութեան Նախագահին վերակազմութիւնն և Նախամեծար կը հմարի յորմորել սապէս. «Թագաւոր Բրուսիոյ, ընտրեալ Կայսր Գերմանիոյ» — տիտղոս մը յորում ես որոշապէս կը տեսնեմ նախատինք մը թէ՛ Իշխաններուն և թէ ժողովրդեան դէմ.

Յունուար 15. Պաշտպանութիւն Պէլֆորի.

«Զօր. Վէրտէր (որ կը պաշարէր զՊէլֆոռ) կը հարցունէ թէ լաւագոյն չէ՞ բառնալ Պէլֆոռի պաշարումը, քանի որ ինք առանց այն պաշարման ալ կարող է պաշտպանել զԱլզաս (ընդդէմ պահապան զօրաց Պէլֆոռի և ընդդէմ Պուրպաքիի նորակազմ բանակին). Մոլթքէ կարդաց Վէրտէրի այս գիրն, և իւր անխռով և սառն ոճով յարեց. «Ձեր Վեհափառութիւն անչուշտ պիտի հաւանի երբ ծանուցանեմ Վէրտէր զօրավարին թէ ինք պարտի կենալ ուր որ է, և զարնել թշնամին ուր որ գտնէ.» Մոլթքէ ամէն գովեստ գերի վերկը թուի ինձ. Երկվայրկեանի մը մէջ կարգադրեց զայս խնդիր. Զօր. Թրոշիւ (Փարիզի առժամեայ կառավարութեան նախագահը) լուր ղրկած էր որ չարժուն հիւանդանոցաց մարդիկն յարգենք, Մոլթքէ պատասխանեց. «Երբ այնչափ մօտենանք Փարիզի որ կարենանք որոշել չարժուն հիւանդանոցաց մարդիկն, անշուշտ պիտի խնայենք անոնց».

Յունուար 17.

«Միջօրէէն ետքն ի ժողով գումարեցանք Թագաւորը, Պիզմարք, Շլէմիձ և ես. երեք ժամ խորհրդակցութիւն, կայսերական տիտղոսին, յաջորդութեան կարգին վրայ, եւն. Պիզմարք խստովանեցաւ թէ Սահմանադրութեան վրայ վիճաբանութեան պահուն, Պաւիերայի լիազօրք մերժած են «Կայսր Գերմանիոյ» տիտղոսը տալ Բրուսիոյ Թագաւորին, և թէ ինք, անոնց հաճոյ լինելու համար, բայց առանց Ն. Վեհափառութենէն արտօնութիւն ստանալու, հաւանած է «Գերման Կայսր» տիտղոսին. Այս երկրորդ տիտղոս անհաճոյ թուեցաւ Թագաւորին, և ինձ ալ. բայց եղածն եղած էր այլ ևս. Պիզմարք ջանաց ապացուցանել թէ «Կայսր Գերմանիոյ» ըսելով բովանդակ Գերմանիոյ վրայ երկրային իշխանութիւն մը կը հասկցուէր, զոր չպիտի ունենար Բրուսիոյ Թագաւորը, մինչ «Գերման Կայսր» կը համապատասխաներ Հռովմայեցի Կայսր (Imperator Romanus) վաղեմի տիտղոսին. Հարկադրեցանք տեղի տալ. Բայց սովորական խօսակցութեան մէջ «Կայսր Գերմանիոյ» տիտղոսը պիտի կրնայ գործածուիլ. Պիտի ըսուի «Ձերդ Կայսերական և Արքայական Վեհափառութիւն», և ո՛չ թէ «K. K.» (Kaiser und König, Կայսր եւ Թագաւոր). Յետոյ երկար վիճաբանութիւն մը ծագեցաւ սա խնդրոյ վրայ թէ Կայսրն և Թագաւորն ի՞նչ վերաբերութիւն պիտի ունենան միմեանց. Ն. Վեհափառութիւն, հակառակ բրուսիական հին աւանդութեանց, Կայսրը վեր կը դասէ Բրուսիոյ Թագաւորէն. երկրորդն նախարարը եւ ես հերքեցինք այս գաղափարը, դիմելով դիւանական արձանագրութեանց, որոցմէ կ'երեւի թէ Ֆրետերիկ Ա, իբրեւ Կայսր ճանչելով հանդերձ զՋարն, որոշապէս յայտարարած է թէ ինք՝ Զարը՝ չի կրնար երբեք առաջնութիւն ունենալ Բրուսիոյ Թագաւորին վրայ. ապա ուրեմն Կայսրն ինքնին առաջնութիւն չունի Թագաւորին վրայ. Ֆրետերիկ-Վիլհէլմ Ա. Նոյն բանին վրայ պնդեց գերման Կայսր հետ իւր տեսակցութեան պահուն, երկու դուռ ունեցող վրանին մէջ մտնելով Կայսեր հետ միեւնոյն ժամանակ, և ի վերջոյ Պիզմարք յիշեցուց թէ Ֆրետերիկ Վիլհէլմ Դ. Աւստրիոյ նկատմամբ իւր հանրածանօթ խոնարհութեան բերմամբ ընդունած էր Աւստրիոյ Արհիդքսական Տան գերազանցութիւնն Հոհենձոլլրնեան Տան վրայ, բայց այս խոնարհութիւն լոկ անձնական դգացում մ'էր Ֆրետերիկ Վիլհէլմ Դ. ոչ թէ Թագաւորին համար. Առ այս Թագաւորն առարկեց թէ ըստ որում Ֆրետերիկ-Վիլհէլմ Դ. Ռուսիոյ Ալեքսանդր Ա. Կայսեր հետ իւր տեսակցութեան առթիւ հրատարած էր որ Կայսրն իւր վրայ առաջնութիւն ունենայ, առ այժմ իւր հօր կամքը վճռական պէտք լինի խնդրոյս մէջ, և Կայսր տիտղոսն առաջնութիւն պէտք է ունենայ Թագաւոր տիտղոսին վրայ. . . . Պիզմարք եղաւ Կայսերական Նախարարապետ, թէեւ շատ դժգոհ է Աւստրիոյ Նախարարապետ (և իւր անձնական հակառակորդ) Պէյօսթի հետ նոյն տիտղոսն ունենալուն համար, եւ բացագանչեց թէ գերմանական Կայսրութեան վերահաստատման պատճառաւ ինք Պիզմարք գէշ մարդոց ընկերութեան մէջ կ'ինայ. . . . Երբ ակնարկեցի մեր տան պատմութիւնը թէ ի՞նչպէս Ասպետութենէ և Կոմսութենէ Կայսրընտրութեան բարձրացած է ինք. Թէ ի՞նչպէս Ֆրետերիկ Ա. Թագաւորութեան ստուերն եւեթ ունեցած էր, մինչ հետզհետէ ա՛նչափ ուժովցանք որ հիմա կայսերական իշխանութիւնը կը ժառանգենք, Թագաւորը պատասխանեց. «Իմ օրդիս իւր բոլոր հոգւով անձնուէր է իրաց նոր վիճակին, որուն ես ինքս բնաւ կարեւորութիւն չեմ ընծայեր, և միայն իմ Բրուսիայիս պինդ յարեալ կը մնամ. Ինք եւ իւր յաջորդք պիտի կոչուին իրականութիւն մ'ընելու հիմակ հաստատուող Կայսրութիւնն».

Յունուար 18. Հանդէս է Վերոյլ
Գերման Կայսրութեան հռչակման.

«Իմ և կնոջս աշխատութիւնն այժմ կրնայինք ծաւալացաւ. Բայց և այնպէս ուրախութեամբ կ'ողջունեմ իրաց նոր վիճակը. զի գժուարութիւններէ չեմ խուսափիր, և կը զգամ թէ քաջութիւն չի պակսիր ինձ անվեհեր և յարատեւ ոգւով ընդդիմելու այն գործ որ ինձ կը սպասէ. Համոզուած եմ նաև թէ ունայն տնօրինութիւն մը չէր այն որով 30էն 40 տարեկան հասակիս մէջ քանիցս հրաւիրուեցայ կարեւորագոյն որոշումներ տալու և զանոնք ի գործ դնելու՝ հակառակ վտանգաց. Մեր նախահայրս ընդերկար յաջողած յոյսերն և գերման բանաստեղծաց երգերն՝ ահա իրականացան. Հռոմէական Սուրբ Կայսրութեան անպատեհութիւններէն ազատած, վաթսնամեայ քունէ մը կը զարթնու՝ տան դարերու հին անուամբ և հին ախտրոսով Կայսրութիւն մը՝ նորոգեալ գլխով և մարմնով. Այսօր, ի Վերսայլ, Հայելեաց շքեղ սրահին մէջ Կայսրութեան հռչակման գմայլելի հանդէսէն յետոյ, ծնրադրեցի Կայսեր առջեւ ու նորա ձեռքն համբուրեցի, և նա զիս վերցնելով ողջագուրեց ամենայորդոր յուզմամբ.

Յունուար 20. Զինադադար. Հաղորդութեան քանակցութիւն.

«Կը ճաշէի, երբ ըսին թէ դուրսը մէկը կը սպասէ ինձ. Ելայ, և գտայ զկոմս մ'Էրիքքուռ, զոր Թրոշիւ զրկեր է՝ զինադադար խնդրելու, կամ գէթ թշնամութեանց դադար մը 48 ժամու համար. Երբ զայս հաղորդեցի Կայսեր, նա վայրկեան մը ուշի ուշով դիտեց զիս. զի երկուքս ալ բնազդօրէն զգացինք թէ Ֆրանսացւոց կողմէ այսպիսի ձեռնարկ մը մեծ բաներու նախաշաւիղ պիտի լինի. Իմաց տուի Պիզմարքի, որ նոյն կարծիքէն է.

Յունուար 22

«Այսօր առաջին անգամ աղօթիկ մէջ յիշուեցաւ «Կայսր և Թագաւոր». Բայց Կայսրն ըսաւ իւր պալատական մարդոց թէ իրենց համար միշտ Թագաւոր պիտի մնայ և ո՛չ աւելի ինչ. Եթէ Կայսերական Նախարարութիւն մը հաստատուէր, կ'առաջարկէի զՊատէնի ազատամիտ քաղաքագէտն, մոնսիսիր Ֆրետերիկ Դ-ն, իբրեւ անդամ նոր Նախարարութեան. Բայց քանի որ Կայսերական Նախարարութիւն չպիտի անուանի, կը փափաքիմ որ Ռոկընպաս պաշտօնի կոչուի Յալզաս, ուր ամէն բան քաջ գնայ. կ'ըսեմ թէ Յալզաս առաւելապէս ոչ-Բրուսիացի պաշտօնատարներ պէտք է զրկենք. Կայսրը մտիկ չընէր.

Յունուար 23

«Ստացայ իմ տիտղոս տեսնող նախարարական գիր մը. բայց տիտղոսն երկրորդական է բաղդատմամբ իւր ներքին նշանակութեան. զի կը զգամ թէ Գերման մ'եմ լոկ, և տարբերութիւն չեմ գիտեր Պաւիերացւոյն, Պատէնցւոյն և մեր 33 հատ մանր Հայրենեաց ուրիշ բնակիչներուն միջեւ. բայց ո՛չ մէկ նկատումով պիտի միջամտեմ անոնց ներքին գործերուն, և չպիտի ջանամ զրկել զանոնք իրենց առանձնայատկութիւններէն. Ո՜հ, իսկ՛ թէ ամէն Գերմանք զիս և իմ կինս իրենցմէ համարէին և ո՛չ թէ Հիւսիսային Գերմանացի օտարներ.

Յունուար 24. Սով է Փարիզ

«Ամենամեծ յուզում. Պիզմարք ծանոյց թէ ժիւլ Ֆաւռ պատրաստ է զինադադար մը կնքել, Փարիզի բերդերը մեզ յանձնել, զօրաց զէնքերուն հետ. Կը խոստովանի թէ սով կայ Փարիզի մէջ, և խուճապութիւն ծագած է. Ֆաւռ կը վախայ Փարիզ վերադառնալ, և ա՛նչափ անօթի է որ երեք մարդու չափ կ'ուտէ Պիզմարքի հետ ճաշած ժամանակ.

Յունուար 25

«Ժիւլ Ֆաւռ նորէն եկաւ. Պիզմարք կ'ըսէ ինձ թէ խեղճ մարդը գայլի մը պէս նօթի է, և երեկ հոս փորը կշտացնելէ յետոյ, քիչ մը չոր ուտելիք ալ հեռը տարեր է.

(Մնացեալը վաղը.)

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐԲ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ երկրակալութեան ձեռնարկներն այս միջոցիս յաջող ընթացք մը չունին. Զանզիպարի մէջ գերման գաղթականութիւնը բնիկներուն կողմէ ահպպիսի խիստ ընդդիմութեան մը բախեցաւ, որ շատ մը գերմաններ արդէն փախան իրենց գրաւած վայրերէն. Ովկիանիոյ մէջ եւս նմանօրինակ անյաջողութիւն մը գտան Գերմանք. Սամոայի բնիկներն ապստամբեցան Թագաւորին դէմ, զոր Գերմանիա իւր պաշտպանութեան ներքեւ հաստատած էր՝ գերմանական գաղթականութեան գործիք լինելու համար. Բնիկներն արիւնուռտ պարտութեան մը մատնեցին գերմանասէր Թագաւորն, եւ յաղթութիւնը մնաց Մալիէթոա Թագաւորին, զոր Գերմանք տապալած էին. Բայտին չէ թէ ինչ եղած է գերմանական հիւպատոս Պ. Պրանտեգ, որ թամազէզ Թագաւորին զօրաց հրաժարութիւնն ստանձնած էր. Միացեալ Նահանգներն և Անգլիա կը փափաքէին Մալիէթոա օրինաւոր Թագաւորին վերահաստատման, և կը մնայ տեսնել թէ Գերմանիա ի՞նչ ընթացք պիտի բռնէ մի կողմէ Սամոա կղզեաց նկատմամբ, ուր գերմանական գաղթականութիւն մը հաստատելու ձեռնարկն այսպէս ի դերեւ ելնել կը թուի, և այն երկուց կառավարութեանց նկատմամբ որք գերմանական ոստնձգութեան հաչտ աչօք չեն նայիր.

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՊԱՊՈՒԹԻՒՆ

Ազատականաց ժողովի մը մէջ որոշում մը բուէարկուած էր, որով իտալեան կառավարութիւնը կը շնորհաւորուէր՝ «Պապութեան ապօրէն յաւակնութեանց դէմ ազդու և կտրուկ ընթացք մը բռնելուն համար».

Պ. Քրիսպի այս շնորհաւորութեան պատասխանեց հետեւեալ հեռագրով.

«Ի Նափոլի գտնուելով, ձեր հեռագիրն ուշ ստացայ. Ազատականացդ այս խնդակցութիւնը յոյժ կարեւոր են այնու մանաւանդ զի կուգան յետ այն կղերական ցոյցերու, որոց նպատակն է Պապին աշխարհային իշխանութեան վերահաստատումը, բան մը որ առաջադեմական դրութեան վերջին բացատրութիւնն է. Պապերուն պահանջած աստուածապետական իշխանութիւնը կը նշանակէ ո՛չ միայն ժողովրդեան մը գերութիւնն, որ կը դատապարտի օտար զինուց զօրութեամբ կառավարուելու, այլ և մարդկային մտաց սրբկացումն. Իտալիա տիրելով Հռոմայ, որ բնական իրաւամբ իրեն կը վերաբերէր, հասաւ այն նպատակին որուն կը միտէին վեչտասան դարերէ հետէ Եւրոպիոյ մեծ յեղափոխութիւնը.»

ՎԵՐՋԻՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿԻ

Փարիզ, 1 հոկտ.— Պ. Քրիսպիի վերջին ծանուցագիրն առ Բ. Դուռն՝ զար-

---

—(34)—

ԹՈՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺՕՐԺ ՕՆԷ

ԿԵՆԱՑ ՊԱՏՔԱՐՆԵՐԸ

ՍԷՐԺ ԲԱՆԻՆ

—Ֆէյրօլ, խնդրեմ, քիչ մը կամաց խօսեցէ՛ք, ըսաւ տիկին Տէվառէն հանդարտօրէն։ Այս աղջկան և ձեր միջեւ թիւրիմացութիւն մը ըլլալը է. . .

Ամուսինն իւր հուժկու ուսերը թռթռուեց ուժգնօրէն.

—Թիւրիմացութի՞ւն մը. չիտակը՛, ես ալ այդպէս կը կարծեմ։ Լեզուական այնպիսի փափկութիւններ ունիք որք անորժելի կուգան ինձ։ Թիւրիմացութի՞ւն մը։ Լաւագոյն է ըսել անարգ խարէութիւն մը։ Բայց ես ապարոնին անունը կ'ուզեմ գիտնալ։ Պէտք է որ տիկինը խօսի։ Ես պնձաղարդ եւ բարեկիրթ ճէնդըլմէններէն չեմ՝ այլ գեղջուկ մը, և եթէ հարկ ըլլար . . .

—Բաւական՝ն է, ըսաւ տիկին Տէվառէն կտրուկ կերպիւ, մասին ծայրովը թեթեւ հարուած մը տալով այն խոշոր կուռիին զոր կ'ուղղէր Ֆէյրօլ, սպառնալից, իբրեւ սպանդագործ մը որ դանակի հարուած մը պիտի իջեցուցնէ։ Յետոյ, ամուսնոյն մօտենալով, եւ պատուհանին մօտ տանելով զնա,

—Ես՞նդ էք որ այդ տեսակ տմարդի կերպով կը խօսիք։ Վայրկեան մը իմ խուցս դնացէ՛ք։ Այս պահուս ձեզ ոչինչ կ'ըսէ. իսկ ինձ ամէն բան կը խոստովանի եւ ընելիքնիս կը գիտնամ։

Ֆէյրօլի դէմքը պայծառացաւ.

—Իրաւունք ունիք, ըսաւ, այո՛, իրաւունք ունիք, որպէս միշտ։ Ինձ ներո՛ղամիտ գտնուելու է, ես կանանց հետ խօսելու կերպը չեմ գիտեր։ Յանդիմանեցէք զայն եւ քիչ մը իրականութիւն մտցուցէ՛ք իւր ուղեղին մէջ։ Բայց մի՛ հեռանաք քովէն. շատ կարող է յիմարութիւն մը գործելու։

Տիկին Տէվառէն ժպտեցաւ.

—Անհոգ եղի՛ք, պատասխանեց։

Եւ Նշան մ'ընելով առ Ֆէյրօլ որ դուրս կ'ելնէր, Ժաննի քով վերադարձաւ։

—Ինքզինքիդ եկուր, աղջի՛կս, ըսաւ։ Առանձին ենք եւ պիտի պատմես ինձ անցած դարձածը։ Մեք կիներս՝ իրարու վիճակիս կը հասկնանք։ Ըսէ՛ տեսնեմ, վախցար, այնպէս չէ՞։

Ժաննի պակուցեալ կը մնար, անշարժ եւ համր. աչքերն անքթիթ սեւեռած էր ծաղիկ մը վրայ որ թաղարէ մը դուրս կախուած կար։ Այդ շիկորակ ծաղիկը կը թիւդէր զինքը։ Չէր կրնար աչքերը զատել անկից։ Եւ ներքնապէս, միակ մտածումի մը կը պաշարէր զինքն, իւր անդարմանելի դժբաղդութեան մտածումը։ Տիկին Տէվառէն վայրկեան մը անոր նայեցաւ, յետոյ յուշիկ իմն ուսին դպչելով.

—Ուրեմն չե՞ս ուզեր պատասխանել ինձ։ Վստահութիւն չունի՞ս իմ վրայ։ Միթէ ես չե՞մ մեծցուցած զքեզ։ Եւ եթէ ինձմէ ծնած չես, այն գորովն ու այն խնամքները զոր չապացած եմ քեզ միթէ քու ճշմարիտ մայրդ դարձուցած չե՞ս զիս։

Ժաննն չպատասխանեց, բայց իւր աչքերը լցան արտասուօք։

—Գիտես թէ կը սիրեմ զքեզ, յարեց տիրուհին։ Օ՛ն, բաղկացս մէջ եկուր, այն ժամանակուան նման երբ դեռ փոքր էիր ու տկար։ Հո՛ս դիր գլուխդ, սրտիս վրայ եւ թո՛ղ որ հոսին արտասուքդ։ Կը տեսնեմ արդարև որ արցունքներդ կը խեղդեն զքեզ։

Ժաննն չկարողացաւ այլ եւս ընդերկար ընդդիմանալ եւ ծնրադիր ինկաւ տիկին Տէվառէնի մօտ, անոր շրջագեստին մեռաքսաւէտ եւ անուշահոտ ծալքերուն մէջ թաղուեցաւ որպէս զանանդեալ թրռչնիկ մը իւր բոյնը կը նետուի եւ իւր թրխասմօր փեռուրներուն մէջ կը պահուըտի։

Այս տխուր եւ յուսահատական վիշտը տիրուհւոյն համար անհերքելի ապացոյց մ'եղաւ թէ Ֆէյրօլ հշմարիտ ըսած էր։ Ժաննն իւր ամուսնէն ուրիշ մարդ մը սիրած էր եւ դեռ կը սիրէր։ Բայց ինչո՞ւ ոչինչ յայտնած էր եւ թողլ տուած որ զինքը սեղանաւորին հետ ամուսնացնեն։ Կարի ընդդիմացած էր. տիկին Տէվառէն կը յիշէր այժմ։ Մաքառած էր։ Եւ այդ մերժումները, զորս անոր հպարտութեանը կուտային, պէտք էր տարփանացը վերագրել։

Չէր ուզած բաժնուիլ իւր սիրած անձէն։ Այս էր պատճառն այն մաքառման ուստից յետոյ իւր ձեռքը թողած էր Ֆէյրօլի, գուցէ յուսաբեկութեան եւ վհատութեան վայրկեանի մը մէջ։ Բայց ինչո՞ւ համար նա զոր կը սիրէր չէր ամուսնացած իրեն հետ։ Ի՞նչ արգելք եղած էր անոր եւ մանկամարդ աղջկանը միջեւ։ Ո՞վ էր այն որ վարանած էր Ժաննի ձեռքը խնդրելու, Ժաննի՝ այնքա՛ն գեղանի, այնքա՛ն ապահովեալ տիկին Տէվառէնի առատաձեռնութիւններէն։

Նա զոր կը սիրէր Ժաննն, գուցէ անարժա՞ն էր իրեն։ Ո՛չ. այդ պարադային մէջ չէր ընարեր զնա։ Գուցէ ազա՞ն չէր։ Այո՛, այս լինելու էր։ Անտարակոյս ամուսնացեալ մարդ մը։ Թշուառականին մէջը որ չէր երնչեր ծաղկաւոր աղջկան մը սիրտը խռովելէ։ Ո՞ւր պատահած էր նմա։ Ընկերութեանց մէջ, իւր տունը, գուցէ Սէն-Տօմինիք փողոցն։ Ո՞վ կրնար գիտնալ։ Թերեւս տակաւին անդ կը յամախէր։ Այս մտածութեան վրայ՝ զայրացման շարժումէ մը մղուեցաւ տիկին Տէվառէն։ Ուզեց գիտնալ այդ մարդուն անունը, որպէս զի անոր հետ բացատրութիւն մ'ունենար յորում անոր երեսին տար ինչ որ կը խորհէր իւր անարժան վարման վրայ։ Այդ պարոնն ինչպէս ալ զլխէ կը հանէ եղեր բարեկիրթ աղջիկներն, եւ առանց ալ բան մը վտանգի ենթարկելու։ Տունէն դուրս պիտի վռնտէր զնա իւր ազնիւ ընթացքին վայել բոլոր պատիւներով։

Ժաննն անընդհատ կ'արտասուէր լռիկ, տիկին Տէվառէնի ծնգանց վրայ։ Սա մեղմիւ վեր առաւ նորա դլուխն եւ Ժաննեկարդ թաշկինակովն արցունքները սրբրեցուցի.

—Այս արտասուաց հեղեղը բան մը չի նշանակեր, աղջի՛կս։ Հարկ է որոշում մը տալ։ Կ'ընդունեմ թէ ամուսնէդ կը ծածկես գաղտնիքը, բայց ինձմէ՞։ Ի՞նչ է սիրածիդ անունը։

Այս ամենապարդ կերպով ուղղուած հարցումն լոյս մը սփռեց Ժաննի խռովեալ ուղեղին մէջ։ Ընդհնչարեց այն վտանգն որ կ'սպառնար իրեն։ Խօսի՞լ տիկին Տէվառէնի առջեւ։ Յայտնել անունն այնմիկ որ խաթած էր զինքը։ Միթէ՞ կարելի էր այս։ Ակնթարթի մէջ ըմբռնեց թէ Միշլինն ու Սէրժը միանգամայն ի կորուստ պիտի մատնէր։ Խղճն ըմբոստացաւ, եւ ջուզեց զայդ։ Շտկուեցաւ եւ տակաւին երկիւղալից աչքերովը տիկին Տէվառէնի երեսը նայելով.

—Կ'ազաչեմ, մոռցէ՛ք իմ արտասուքս Մի՛ հաւատաք ամուսնոյս ըսածներուն։ Մի՛ ջնաք ոչինչ գիտնալու։ Այդ անգիտութեան մէջ մնացէ՛ք։

—Ուրեմն այն մարդն, որուն վրայ է խնդիրն, այդքա՛ն սերտ առնչութիւն ունի ինձ հետ որ անունը կը ծածկես ինձմէ, հարցուց տիկին Տէվառէն։ Ընդդական անձնուութեան մը բռնուած։

Լռեց. աչքերը սեւեռած մնացին։ Կը դիտէին առանց տեսնելու։ Կը մտածէր։

—Կ'ազաչեմ, գուշեց Ժաննն խեղացնոր, ձեռքերը տիկին Տէվառէնի երեսին դնելով, գոգ իմն ի բաց վանելու համար նորա վտանգաւոր հետազօտութիւնը։

—Եթէ զաւակ մը ունենայի, ըսաւ տիրուհին, պիտի կարծէի թէ . . .

Ցանկարծ խօսքը կտրեց. դժգունեցաւ, եւ յառաջանալով դէպ ի Ժաննն, որոյ հոգւոյն մինչեւ խորը թափանցեց իւր ակնարկը.

—Այրգեօ՞ք . . . , սկսաւ։

—Ո՛չ, ո՛չ, ընդմիջեց Ժաննն, զարհուրած, ըմբռնելով թէ տիրուհին ճշմարտութիւնը կռահած էր։

—Դեռ ես անունը չարտասանած կուրանա՞ս, ըսաւ տիկին Տէվառէն բարձրաղաղակ։ Ուրեմն չրթանցս վրա՞ կարդացիր այդ անունը։ Թշուառակա՞ն աղջիկ, այն մարդը զոր կը սիրես, իմ աղջկանս ամուսինն է։

Իմ աղջկա՞նս։ Այն չէտն որով տիկին Տէվառէն արտասանեց այդ «իմ» բառն, ողբերգական զօրութիւն մ'ունեցաւ։ Այդ շէչտն կը գուշակէր թէ մայրն ամէն ինչ ընելու կարող էր պաշտպանելու համար երջանկութիւնն իւր պաշտած զաւկին։ Սէրժ լաւ հաշուած էր. Ժաննի եւ Միշլինի միջեւ տիկին Տէվառէնի չպիտի վարանէր։ Թոյլ պիտի տար որ աշխարհ կործանի, անոր բեկորներէն պատրաստելու համար այն բնակարանն ուր պիտի ապրէր իւր աղջիկը, ժպտուն ու բերկրապատար։

(Շարունակելի)

մանք կը պատճառէ դիւանագիտական ակմբոց մէջ։ (Մեր երեկի թուով բացատրուած ծանուցագիրն է այս։)

—Պէրլին, 1 հոկտ.—Ֆրետերիկ Կայսեր Օրագրոյն վերաբերեալ դատին Թուղթերն, յանցաւորին ձերբակալումէն յետոյ, պիտի յանձնուին Կայսրութեան ընդհանուր դատախազին ի Լայբցիկ։

—Փարիզ, 1 հոկտ.—Նո-վելլ-Ռէվիւ-ի մէջ Տիկին Ա.տամ նոր յայտնութիւններ կը հրատարակէ Ֆրանսայի և Գերմանիոյ հանդէպ Պիզմիոյ կացութեան վրայ։ Կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ և Իտալիոյ Նիզակակցութեան նպատակն է երկրորդ կարգի Տէրութեան մը վիճակին ստորնացնել զԹրանսա։ 1875ին գերման դեսպան Պ. Ռատովիձ Զարին բացատրեր է պատերազմի յատակագիծ մը Ֆրանսայի դէմ, որուն համեմատ գերման բանակը Պէլժիոյ ճամբով պիտի քալէ ուղղակօր Փարիզի վրայ։ Տիկին Ա.տամ կը կարծէ թէ ամէն միջոցներ ձեռք առնուած են ֆրանքաւ-գերմանական նոր պատերազմի մը մէջ այս յատակագծոյ գործադրման համար, ինչ ընթացք ալ բռնէ Պէլժիա։

—Փարիզ, 29 սեպտ.—Պերլինէ կը ծանուցուի թէ Ֆրետերիկ Կայսեր Օրագրոյն հրատարակման նկատմամբ գատ բանալով Պիզմարք Իշխանին բուն դիտումն է վանգել Ֆրետերիկ - Վիլհելմ-ի Կայսրուհւոյն դիրքն, և արդիլել Ֆրետերիկ Կայսեր Օրագրէն նոր քաղուածներու հրատարակումն։ Ի Պերլին բուռն յուզում կը տիրէ։

—Վիեննա, 30 սեպտ.—Քարոնքի Կոմսին Ֆրտրիխսրուէէ վերադարձէն յետոյ անոր հետ տեսակցող դեսպանի մը խօսքին նայելով, Պիզմարք Իշխան կ'ըսէ թէ այս տարի խաղաղութիւնը պիտի պահուի, բայց առաջիկայ գարնան համար անստուգութիւն կայ միշտ, Ռուսիոյ սպառազինութեանց պատճառաւ, մանաւանդ որ ռուսական սպայակոյտին ձեռք առած միջոցներէն կ'երեւի թէ Ռուսիոյ արեւելեան կողմը բանակած զօրքերը գարնան պիտի յառաջանան դէպ յարեւմտեան սահմանագլուխները։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՆԵՍՏՈՐԱԿԱՆՔ

Քէնթերպրիի Արքեպիսկոպոսին տրնորինութեամբ, անկլիքան նոր եկեղեցական մ'ւս, Վեր. Ա. Ռ. Իսինկթըն՝ Լոնտոնէ ճամբայ ելաւ՝ երթալ միանալու համար այն անկլիքան եկեղեցականներու հետ որք կը գործեն Հէքքէարիի կողմերը, Նեստորականները կրթելու և մանաւանդ Նեստորական կղերը լուսաւորելու պաշտօնով։ Վեր. Իսինկթընի հետ կ'երթայ Պ. Ա.թէլսթան Ռիլէյ, որ արդէն երեք անգամ այցելած է Նեստորականներուն՝ իրենց հեռաւոր հայրենիքին մէջ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քաղաքական ժողովոյ երեկի նիստը տեղի ունեցաւ ընդ առաջաւոյ նախագահութեամբ Պատրիարքական Գեր. Փոխանորդ Հօր, որովհետեւ Գեր. Տեղապահ Սրբազանն հիւանդ լինելով բացակայ էր։

Ժողովը զբաղեցաւ այլ և այլ յարաբերական խնդիրներով և ի մէջ այլոց տեղեկանալով որ պուլկար կառավարութիւնը նոր հիմնագծի մը համաձայն կը պահանջէ եղեր քանդել Թրանովալի Հայոց եկեղեցւոյ շրջափակն, որոշեց այս մասին պէտք եղած քննութիւնը կատարել և յետոյ տնօրինել դարձանն։

Կարնոյ Գեր. Առաջնորդը ծանուցած էր թէ վերջին օրերս տեղացած կարկուտներու և տերդի ունեցած ողողմանց պատճառաւ Նարման գաւառակի Ագրակ ու Վերբեխաս հայ գիւղերն և ուրիշ չորս թրքաբնակ գիւղաքաղաք մեծ վնասուց ենթարկուեր են և թէ 800 անձէ աւելի հայ ընտանիքներ կարօտ և թշուառ վիճակի մէջ մնացեր են։ Ն. Գերապատութիւն յայտնելէ յետոյ թէ տեղական վիճակին օգնութիւնք անբաւական պիտի լինին, դիմումի և դարման հայցած էր։

Ժողովն նկատողութեան առաւ այս գիրն և որոշեց թղթերը մը գրելով ներքին գործոց Նախարարութեան՝ կայս. կառավարութեան դիմումին հայցել։

Տիղիսէն սեպտ. 3 թուականով ըստացուած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ «Պ. Կիրսը, որ Էջմիածնի էր, բարձրագոյն շնորհակալութիւն է ըստացել»։

Սկիւտարի Թաղական Խորհուրդը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ յառաջիկայ կիւրակէ, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ, Ս. Խաչ Եկեղեցւոյն մէջ Պատարագ պիտի մատուցանէ Ս. Երուսաղէմայ միաբան Գեր. Տ. Մամբրէ Եպիսկոպոս։

* * *

Նոյնպէս Բերայի Թաղական Խորհուրդը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ Գեր. Մաղաքիա Եպիսկոպոս Օրմանեան յառաջիկայ կիւրակի Պատարագ պիտի մատուցանէ ի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ, Վարագայ Ս. Խաչի տօնին առթիւ։

* * *

Կը խնդրուի մեզմէ ծանուցանել թէ յառաջիկայ կիւրակէ 25 սեպտ. Պէշիկթաշի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցւոյ օծման տարեդարձի օրն ըլլալուն առթիւ, Արժ. Տ. Յովսէփ Ծ. վարդ. Սարաճեան յատկապէս Պատարագ պիտի մատուցանէ, և յաւարտմանն՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի վասն հոգւոյ հանգուցեալ այնոցիկ՝ որք չենած են այդ եկեղեցին։

Եուսուֆեան, Նորատունկեան, Ճանրմեան և Փիլիփեան ընտանիքներն ի սուգ հանելով կը ծանուցանեն ցաւալի մահն

ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍ ԷՖ. ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆԻ

որ իւր մահկանացուն կնքեց ի հասակի 80 ամաց յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Հանգուցեալին աղգականք և բարեկամք կը հրաւիրուին նորա յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսին, որ պիտի կատարուի այսօր Ուրբաթ ժամը 7 ½ին, ի Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ յՕրթագիւղ։

23 Սեպտեմբեր 1888

Դարակէօղեան և Ֆէնէրճեան գերդաստանք հրապարակաւ իրենց շնորհակալիքը կը յայտնեն ամէն անոնց որք փութացած էին ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալ ՆԱԶԱՐԷԹ Է.Ֆ. ԴԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ և ներկայ գտնուիլ յուղարկաւորութեան հանդիսին։

Բարաթան Մանկանց պատկերազարդ հանդիսի է. հատորի 17դ թիւը կը պարունակէ.

Եղբայր և քոյր (Աղեքսանդր Գ. Փանոսեան) —Մեսելեթարդին կիրը. — Առողջապահութիւն (Յովհէթ Մ. Փափազեան)—Առակ. Թռնիկին Կապան (Բաղիշ. — Գ. Եղիսկ. Այվազեան) — Վեր հոգի կը հասնինք ամէն բանի (Տ. Զարեհեան) — Գիտական զրօսանք. —Համառօտ տեղագրութիւն Երուսաղէմի. —Հնութեան երեւելի կոթողք։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՍԵՍ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՌՔ ՏԱՏԵԱՆ

Ի ԿԱՅՍ. ՊՈԼՍ

Արտաքին գործոց Նախարարութեան խորհրդական Վսեմ. Յարութիւն փաշա երէկ կայս. պալատ գնաց և իւր երախտագիտութիւնն ու շնորհակալութիւններն յայտնելով, Վեհ. Սուլթանի մեծարանացն արժանացաւ։

Ն. Վսեմութիւն չորեքշաբթի օրը Վեհ. Սուլթանի հետ աշխատելու պատիւ ունեցած պահուն էր որ Վեհ. Սուլթանն հաճեցաւ ծանուցանել նմա թէ իւր գոհունակութեան այս բարձր հաւաստիքը կը շնորհէ և նոյն օրն, իրիկուան կողմ կայսերական Իրատէն հաղորդուեցաւ Բ. Դրան։

* * *

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ Ի Բ. ԴՈՒՌՆ

Երէկ բոլոր դեսպանատանց առաջին թարգմանը Բ. Դուռը գնացին եւ Վսեմ. Յարութիւն փաշայի ներկայանալով Ն. Վսեմութեան Վէզիրութեան աստիճանի բարձրացման առթիւ իրենց դեսպանաց շնորհաւորութիւնները մատուցին։

* * *

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Մայրաքաղաքիս ամէն ազգի լրագիրք գոհունակութեան և խնդակութեան անկեղծ արտայայտութեամբ ծանուցած էին երէկ Վսեմ. Յարութիւն փաշա Տատեանի Վէզիրութեան աստիճանի բարձրացումը։ Մասնաւորապէս ֆրանսերէն լրագիրք ընդարձակ յօդուածներ հրատարակած են այս առթիւ, դրուատելով հայազգի բարձրատիճան պաշտօնատարին դիւանագիտական բարձր տաղանդն և Տատեան գերդաստանին օսմ. կայս. կառավարութեան մատուցած հաւատարիմ ծառայութիւնները։

«Տասն և վեց տարի կայ որ, կ'ըսէ Լ. Հերէյ ընդարձակ խմբագրականի մը մէջ, Ն. Վսեմութիւն առաջին անգամ լինելով կոչուեցաւ ի պաշտօն Խարիճիյէի խորհրդական, և ամէն անգամ որ, կարճատև հեռացումէ մը յետոյ, վերահաստատուեցաւ յայդ պաշտօն որուն համար այնքան գերազանցապէս օժտեալ է, միշտ հաստատեց այն բարձր կարծիքը զոր դեսպանական մարմինն կազմած է իւր վրայ, ի սկզբանէ անտի։ Կ. Պոլսոյ բնակիչք մոռցած չեն այն ժողովրդականութիւնը զոր կը վայելէր Յարութիւն էֆէնտի, երբ Բերայի քաղաքապետութեան նախագահ էր, պաշտօն՝ յորում իւր հաշտարար ընթացքն և վարչական գործոց մէջ ցոյց տուած կորովն ապահովեցին նմա հանրային բարեացակամութիւնն ու վստահութիւնն։ Այլ իւր մոռց հակումը, տաղանդն և անձնայատուկ ձիրքերը սահմանած էին զնՎսեմութիւն մասնաւորապէս դիւանագիտական ասպարէզին և այս վերջնոյն մէջ է որ ստացաւ այն դասերները զոր Վեհապետն հաճեցաւ պարգեւել նմա։»

Լ. Հերէյ յետոյ կը յիշէ Տատեան գերդաստանին բազմամեայ և հաւատարիմ ծառայութիւններն առ Գահն օսմանեան, և մասնաւորելով խօսքն Յարութիւն փաշայի վրայ, կ'ըսէ թէ Ն. Վսեմութեան անձնուրէրութիւնն արդի կայսեր օրով աւելի պայծառ կերպիւ փայլեցաւ, ըստ որում իւր Վեհապետին ծառայութեան ներքեւ դրաւեւրոպական դիւանագիտութեան և հանրային գործոց մասին իւր ուսեցած փորձառութիւնն ու ծանօթութիւնները զոր իւր ժամանակակիցներէն ո՛չ ոք գերազանցած է բան զինքն։

* * *

«Յարութիւն փաշա չատ մը նշանաւոր պաշտօններ վարած է, կ'ըսէ Սէտմոնտ, բերդութեամբ ծանուցանելէ յետոյ Ն. Վսեմութեան ստիճանի բարձրացումն, և ի մէջ այլոց Բարիզու օսմանեան դեսպանատան խորհրդականի պաշտօնն, այն թուականին յորում ճէմիլ փաշա այնքան փայլուն կերպիւ կը ներկայացուներ զԹուրքիա՝ յաքքունին Թիւյլըրիի Ա.յլ մանաւանդ իւր արդի պաշտօնին մէջ է, զոր կը վարէ չուրջ տասնեւչորս տարիէ հետէ— ի բաց առեալ երեք չորս տարւոյ ընդմիջում մը—որ Յարութիւն փաշայի կարողութիւնք գնահատուեցան իւր պետերէն, օտար տէրութեանց դեսպաններէն և ընդհանրապէս ամէն անոնցմէ որք յարաբերութեան մէջ են Բ. Դրան հետ։ Ն. Վսեմութիւն անխոնջ աշխատաւոր մ'է, վերլուծող միտք մ'ունի, սքանչելի յիշողութիւն մը և հաղուագիւտ տաղանդ մը՝ յստակօրէն պարզելու համար ամէնէն կնճռոտ և մթին խնդիրները։ Յարութիւն փաշա նշանաւոր եղած է միշտ իւր բարեհամբոյր և քաղաքավար ձեւերով որք կատարեալ ճէնդըլմէնի մը իրր տիպար կը ներկայացուցեն զինքն, յատկութիւնք որք այնքան էական են իւր վարած պաշտօնին վրայ գտնուող անձի մը համար։»

Համիմասն յօդուած մը գրած է Ֆոռ ու Պոֆօ յիշելով մասնաւորապէս թէ Վսեմ. Յարութիւն փաշայի մտային ուշութիւնն, ի մասին քաղաքական գործոց, իրաւամբ զարմացուցած է հաւասն Եւրոպան։ Նմանապէս գրուատալից տողեր գրած են Լ. Թէ-ռէյ և Մանդէօ Օշէնդրալ։

* * *

Երէկի Թ-ռէյէն յետոյ, որ համակրալից բանիւք շնորհաւորած էր զՆ. Վսեմութիւն, այս աւուր Հ-ռէյէր ևս ներբողալից տողերով կը յիշէ Վսեմ. Յարութիւն փաշայի բարձր կարողութիւններն և այս անուանման առթիւ, «որ, կ'ըսէ, կը պճնէր մեր երեկի Պաշտօնաքաջխութեանց ցուցակն», ի մէջ կը բերէ նորա երկարժամանակեայ հաւատարիմ պաշտօնավարութիւնն, յարելով թէ Յարութիւն փաշա իրեն յանձնուած կարեւոր պաշտամունքն յար ի գործ դրած է Վեհ. Սուլթանին փափաքանց համաձայն։

Մ'ը-ռ-վէլ ևս իւր թղթոյ պաշտօնակցաց նման համակրական և խընդակցական խօսքերով կը խօսի այս անուանման վրայ։

ՊԱՇՏՕՆԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆՔ ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՆՔԱՆՔ

Նիկոտէի գաւառին կառավարիչ անուանուեցաւ Թէքէի կառավարիչ Զիհա պէյ և նմա յաջորդեց Նիկոտէի կառավարիչ Էնիս փաշա։

Հեռագրական և Թղթատարական վարչութեան հաշուակալ անուանուեցաւ Նուրէտտին էֆէնտի որ արդէն փոխանորդաբար կը վարէր այդ պաշտօնը։

Կրէտէի տէֆթէրտար անուանուեցաւ Ելմտական Է. ճիլին նախորդ երկրորդ քնիչ Էմին պէյ։

Սանիյէ Միւթէֆայիզ աստիճան տրուեցաւ Պետական Խորհրդոյ օգնական անդամներէն Պէհա պէյի և դիւանատան քարտուղարներէն Հաճի Իպրահիմ պէյի։

Սալիհէի աստիճան՝ Սպարապետի Դրան Թնդանօթաձիգ զօրաց դիւանին երկրորդ ճիւղի քարտուղարներէն Ասըմ էֆէնտիի, Թղթակցութեանց դիւանի քարտուղարներէն Նուրի էֆէնտիի և Քարբերդի երեւելիներէն Բէֆիզը էֆէնտիի։

Երրորդ կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Պետական Խորհրդոյ դատական ճիւղին օգնական անդամ Մուսթաֆա էֆէնտիի, Ֆրանսայի Տիժոն համալսարանի անասնաբժշկութեան ուսուցիչ Պ. Ժիւպէրթի և Հունգարացի Պ. Պ. Դոնոչի, Ռօբի ու Շիւլլերի։

Հինգերորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Ադրիանուպոլսոյ թաղապետական բժիշկ Մէհմէտ Նուրի էֆէնտիի։

Երրորդ կարգի Շէֆքաթ՝ Հունգարացի Տիկին Շիւլլերի և Հունգարացի երկու օրիորդաց։

ՍՈՒՈՉԻ ՊԷՑ

Արտաքին գործոց Նախարարութեան արկղակալ Սուպհի պէյ նոյն նախարարութեան հաշուակալութեան դիւանի երկրորդ քարտուղար անուանուած և նմա յաջորդած է, իբրև արկղակալ, նոյն դիւանի երկրորդ քարտուղար Հիւսնի էֆէնտի։

ԱՄԻԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

Պ. Քաուլա, ներկայացուցիչ գերմանական Տէօյչ Պանք դրամատան, երէկ Մալիլէի գանձուն յանձնեց իւր առաջին մասնավճար՝ 30,000 ոսկի, ըստ տրամադրութեան Նիկոմիդիա-Էնկիւրի երկաթուղւոյ գծի պայմանագրոյն։ Այս առթիւ Առեւտրական և Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան ու Պ. Քաուլայի միջեւ կնքեալ պայմանագիրն երէկ երկուստեք ստորագրուելով կրկին օրինականն երկուց կողմանց յանձնուեցան։ Առեւտրական և Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութիւնը նոյնպէս Պ. Քաուլայի յանձնեց մենաշնորհի կայս. Ֆերմանը։

Մ'ը-ռ-վէլ կը հաստատէ այն տեղեկութիւնը թէ Բ. Դրան և Պ. Քաուլայի միջեւ որոշուեր է որ Հայտար Փաշա-Նիկոմիդիայի գիծն երբ յանձնուի, Պ. Քաուլա ի փոխարէն վեց միլիոն ֆրանք պիտի վճարէ Մալիլէի գանձուն։

* * *

Մէկ ու կէս միլիոն ոսկւոյ փոխառութեան առթիւ շրջաբերութեան հանուելիք պարտատոմսք միմիայն թուրքերէն և ֆրանսերէն լեզուաւ պիտի լինին և ո՛չ թէ չորս լեզուաւ, որպէս ծանուցուած էր յառաջագոյն։

——

ԴԱՏԱԿԱՆ ՕՐԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Յայտնի է թէ դատական բարենորոգմանց յանձնաժողովն իւր պաշտօնն աւարտած էր։ Արդ, կայս. Իրատէ մը հրատարած էր որ այդ յանձնաժողով ժամանակ մը եւս չարունակէ իւր նիստերը քննելու համար պաշտօնէից ոմանց գէմ եղած բողոքներն և լրացնելու համար օրինական ինչ ինչ թերութիւններն։

——

ԴԱՂԱՐՈՒՄՆ Լ.Ա. «ԹԻՒՐՔԻ»ի

(Պ-ղտ-ական Ազգ Տպագրական Տեսչութիւն)

«Տպագրական Տեսչութիւնը նկատելով որ Լ. Թ-ռ-ռէ լրագիրն երկաթուղեաց խնդրոյն առթիւ ինչ ինչ անպատշաճ տեսութիւններ ըրած և գերմանական կառավարութեան դպչող յօդուած մը հրատարակած է, նախարարական հրամանաւ այսօրուընէ սկսեալ անպայման կերպիւ դադարման դատապարտած է զայն։»

22 սեպտեմբեր 304

ՄԻԶՈՒՆՈՐԴՔ

Պետական Խորհուրդը, շոգենաւի, կալուածի, կարասեաց, տան և այլ գործերով զբաղող միջնորդներու գործողութիւնները կանոնաւորելու համար, կանոնագիր մը պատրաստած է։ Ըստ նոյն կանոնագրի, այդ կարգի միջնորդք Պոլսոյ Առեւտրական Սենեկի իրաւասութեան ենթարկուած են ուր պիտի արձանագրուին իրենց անունները։

——

ԺԱՄԱՆԱՄՈՒՆՔ ԵՒ ՄԵԿՆԱՄՈՒՆՔ

Երէկ Դարդանելէն մայրաքաղաքս ժամանեցին կայս. թիւնապահ գնդապետ Ահմէտ պէյ, դեր-հազարապետ Զէքեւի պէյ, թնդանօթաձիգ զօրաց վարժարանի ուսուցիչներէն հազարապետ Հայտար պէյ, զինուորական վարժարանի ուսուցիչներէն Շիւքրի պէյ, հարիւրապետ Ալի Ռիզա էֆէնտի, նախնական վարժարանի ուսուցիչներէն հարիւրապետ Հասան Ռիզա էֆէնտի եւ թնդանօթաձիգ զօրաց վարժարանին ուսուցիչներէն Սամի էֆէնտի որք յատուկ պաշտօնով անդ զրկուած էին։

Նոյնպէս երէկ մայրաքաղաքս ժամանեցին ֆրանսացի տը Ֆանի կոմսը՝ Փարիզէն, անգլիացի զօրավար Ալէն ճօնսը՝ Լոնտոնէն, Յունաստանի ազգային ժողովոյ անդամ Պ. Քոռդանդէն Քատիցքա՝ Վիէննայէն, Աթէնքի ռուսական ընդհանուր հիւպատոս Պ. Հէնրիչ ու նոյն դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Պ. Քաթքոֆ՝ Օտեսայէն և Ֆէրտինանտ իշխանի առաջին քարտուղար Պ. Մոդանոֆ, Վառնայէն։

Երէկ մայրաքաղաքս մեկնեցան ըստպանիական դեսպան Պ. Քրէսրօ՝ Մարսիլիոյ ճամբով ի Մատրիտ, Օտեսայի անգլիական հիւպատոս Պ. Զարլզս Բէրլ՝ ի Մարսիլիա և Կրէտէի ֆրանսական հիւպատոս Պ. Պլան յիւր պաշտօնատեղին։

Ներքին գործոց Նախարարութիւնը բոլոր գաւառաց հաղորդեց Վեհ. Սուլթանի մէկ Իրատէն, որ կը հրամայէ արգելուլ այն զեղծումներն զորս կը գործեն գաւառական մեքթուպճիներն և պաշտօնեայք ոմանք, յայտնելով թէ զանցառուք ծանր պատասխանատուութեան ներքեւ պիտի մնան։

—Կիպրոսի վիճակն այնքան գոհացուցիչ չէ, կըսուի, Կղզւոյն բնակիչք կը գանգատին եղեր անգլիական վարչութենէն։ Յայտնի է թէ ըրիստոնեայ եւ իսլամ ներկայացուցիչներէ խառն պատգամաւորութիւն մը ընտրուած է որ ի մօտոյ Լոնտոն պիտի երթայ կիպրոսի ժողովրդեան գանգատներն յայտնելու և պնդելու թէ անհրաժեշտ պէտք կայ դարման տանիլ այն զեղծմանց որոց դէմ ո՛չ միայն մահմետականք բողոքած են, այլ եւ կղզւոյն յունաց մեծրապոլիտն եւ յոյն ժողովուրդը։

Կիպրոսի անգլիական արքունիքն այնքան սուղի նոտած է, որ Լոնտոնի դահլիճն որոշեր է իջուցանել կղզւոյն բոլոր անգլիացի պաշտօնատարաց ամսաթոշակներն, սկսեալ կառավարչէն։ Այս վերջնոյն յաջորդն յետ այսօրիկ տարեկան 2000 անգլ. ոսկի պիտի ըստանայ, փոխանակ 5000ի, որպէս կրստանային այժմեանն ևիւր նախորդք։

—Գահիրէէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ անգլիական կառավարութիւնն իւր կարծիքն յայտնած լինելով ի մասին Եգիպտոսի խառն դատարանաց խնդրոյն, եգիպտական կառավարութիւնն այս առթիւ բանակցութիւններ պիտի սկսի միւս տէրութեանց հետ։ Անգլ. Կառավարութիւնը կը փափաքի եղեր որ խառն դատարանաց իրաւասութեան պայմանագրին հինգ տարի եւս երկարի, բայց ընդհանրապէս կը կարծուի որ այս պայմանագիր պիտի իջուցուի, կատարուելիք բանակցութեանց վրայ։

—Ռոտոսդոյէն սեպտեմբեր 17/29 թուականաւ կը գրեն Բերայի լրագրոյ մը։

Ուազակութիւնն որ ժամանակէ մ'իվեր սանձուած կը կարծուէր, վերստին գլուխ բարձրացուց։ Մեր գաւառակը բոլորովին ազատած էր իւր նեղիչ հիւրերէն, շնորհիւ ոստիկանապետ Իպրահիմ էֆէնտիի ջանից։ սակայն գիշերապարար, այն կատարեալ անդորրութեան, զոր վայելեցինք ցարդ, յաջորդեց նոր մտահոգութիւն մը։

Վերջերս հեղեղ մը կողոպտուեցաւ Մուրատլրի ճանբուն վրայ։ Քէբէնէքլի գիւղին մօտ, քաղաքէն ո՛չ չատ հեռի, չորս աւազակներ, տեսնելով որ ժամտարվայը կը հալածեն զիրենք, կրակ պարպեցին անոնց վրայ և ծանրապէս վիրաւորեցին ոստիկանաց մին։ այս վերջինք փոխադարձաբար հրազէն պարպելով, աւազակաց մին սպաննուեցաւ, իսկ միւսները փախան։ Այսու հանդերձ, գոհացուցիչ է որ այլ ևս առիթ չունինք խօսելու Գուռնօ-Վալաքներու շահատակութեանց վրայ, որք չորս տարիէ ի վեր Մակարալի գաւառակը կ'ասպատակէին։ Այդ աւազակք, որք իրենց որդ ընտրած էին Գուրու Տաղի անտառը, տեսնելով որ անընդհատ կը հալածուին և մարդու կորուստ կ'ունենան հետզհետէ, հարկադրուեցան հեռանալ այս վայրերէն և ուրիշ կողմ երթալ։

—Տէրրոսեան ջրի ընկերութիւնն սկսած է Պոլսոյ կողմն ևս ճամբաներ շինել։ Արդէն մինչեւ Սիրբէէնի ջրի խողովակները դրուած են։

—Արքունի նաւարանի մէջ թորբիլակիրի ձեւով փոքր շոգենաւ մը շինուած է որ Շեքոտրաի լճին մէջ պիտի ՇՈՍ իբրեւ պահակ։ Այս շոգենաւ, որ երէկ ծով իջուցուեցաւ և փորձեր կատարեց, նոր դրութեան համաձայն մեքենայ մը ունի և մէկ ժամուան մէջ 12 մղոն ճամբայ կառնու։ Շոգենաւին անունն է Պ-ն-ա։ Դիլոս կողմը Քրիւբի իսկ խելաց կողմը Նորտէնֆէլտի մէկ մէկ մեքենաօր գրուած են։

—Ինչպէս յայտնի է, գաւառաց համար ոստիկանութեան պաշտօնեայներ (Բ-ռ-ռ-) կընտրուին և մէկ կողմէ կը զրկուին։ Այս անգամ Հիճազի նահանգին համար ոստիկանապետ մը կարգուած է և անոր տրամադրութեան ներքեւ գրուած են բաւական թուով ոստիկաններ։

—Այս պահուս ոստիկանութեան պաշտօնատուները կը գտնուին երեսուն և հինգի չափ մուրացիներ, որք ի մօտոյ իրենց հայրենիքները պիտի զրկուին։

—Երկու հին մարտանաւեր Նիկոմիդիոյ նաւաւարանը զրկուած են նորոգուելու համար։

—Այս տարի Հայտար Փաշայի զինուորական հիւանդանոցին մէջ իրենց ուսումը կատարելագործող վիրաբոյժք և դեղագործք այլ եւ այլ զօրաբանակներ զրկուած են երեք հարիւրական զրուշ ամսաթոշակաւ։

—Պոլսոյ գաւառին (Քասթամունի) շրջակայ Մէնքէն գիւղին մէջ անցեալ շաբթու հրդեհ ծագեր և ամբողջ գիւղն այրեր է։ Երկու տուն միայն ազատեր են։ Մայրաքաղաքս գտնուող նոյն գիւղացի ժողովուրդն իրենց թշուառ հայրենակցաց համար օգնութիւն խնդրած են։

—Զօրլուն կը գրեն թէ երկու աւազակներ, որք ժամանակէ մ'ի վեր այդ կողմերը կ'ասպատակէին, ձերբակալուեր և Ռոտոսթօ զրկուեր են։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱԺԱՆՆ ՀԱՎԱՍ

Վիեննա, 3 հոկտեմ.

Վիլհելմ կայսրն այս առաւօտ աստ հասաւ։

Պաշտօնական ընդունելութիւնն կարի շքեղ եղաւ։

Լոնտոն, 4 հոկտ.

Սրանոթոր ի վեր կը հանէ վտանգներն Պ Գրիսբիի աշխարհավարութեան, որ, կ'ըսէ, կրնայ օր մը լքուիլ Գերմանիայէն ու Աւստրիայէն և յայնժամ մէն միայնակ դէմ առ դէմ գտնուիլ Ֆրանսայի հետ, որ չպիտի մոռնայ նորա այժմ ի գործ դրած եղանակները։ Սպանդարար կ'եզրակացնէ ըսելով որ Իտալացիք պարտին մտածել այս բանիս վրայ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 23 սեպտեմբեր

ԱՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱՐԳՈՒ

ամիս Լիմտարայի վրայ (պան բայի)	109 20
3 » » » (վճռադիին)	109 1/4
3 » Դուրզի » (պան բայի)	23 15
3 » » » (վճռադիին)	23 15

Օսմանեան Քոնսոլիտ

		Դոլարներ
Սրեկ երեկոյ գոց. (Միաց. Ի	Սերի	16 20
պարապին գոցուելէն վերջը	»	16 20
Բերայի մէջ	»	— —
Առաւաւտուն բացուելուս	» Գ. կ.	16 22
Յարաբերակ դին	» »	16 22
Նուազագոյն »	» »	16 20
Կէս օրին	» »	16 20

ԻՍԹԻԴՐԱԶԻ ՏԱՖԻԼԻ

Սրեկ երեկոյ		37 10
Այս առաւօտ	Գ. կ.	37 10
Կէս օր	»	37 10

ԼՈՆԴՈՆԻ ԱՐԺԵԹՂԹՈՒՆ

Փոխառութիւն 1858)	Ա. Սերի Գ. կ.	25 50
» 1862)		
» 1860)		
» 1863) Բ. »	»	15 2[illegible]
» 1872)		
» 1865)		
» 1869) Գ. »	»	0. 16 24
» 1878)		

ԲԱՆԿՆԵՏՈՒՄՔ

Սովրէյթ լէնէրալ	Ամբ. Լ.	4 11
Քրէտիթ լէնէրալ	Օսմ. »	8
Ամբ. ազ Գոնս	» »	7
Ֆոռ. Շանմ է վայլէօր	» »	4 30
Թրամուէյ	» »	455
Բասէրի երկաթուղի	Ֆր.	46 25
Սպանիական տոր Բրիսթրիթէ	»	— —
Բանկնոթուղի Լաբրիսմի	»	117

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԴՐՈՒՄՔ

Օսմանեան ոսկի	ՊՈԼ.	100
20 Ֆրանքանոց	»	87 20
Ամերիկեան ոսկի	»	110 80
Բոլ Իմբերիալ	»	92 20
Ֆրիմից	»	51 20
Ռուսական Ռուպլի	»	8 53
» արծաթ	»	76
Ֆիորին	»	— —
Մէճ. արծ. (տարբ.)	»	108 12
Վենդոց	»	193 20
Հինգնոց	»	194
Մէմարիք	»	108 30
Ֆասֆիրէ	»	11 10

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտոն, 4 հոկտեմբեր ժամ 5 վայր. 15 երկրորդ

Ամբ. բանսոլիտ		97 7/8
Օսմ. »	Սերի Դ. բացուելուս	15 1/16
» »	» գոցուելուս	15
» »	» Ա.	25
» »	» Բ.	—
» »	» Գ.	—
Ամբ. Օսմանեան	1871	84
Փոխառութիւն	1877	96
Պանք Օսմանեան		11 1/8
Ռուսական փոխառ.	1873	98 3/8
Եգիպտական միացեալ (Ունիֆիտ)		83 7/8
» առանձին (բրիմիէ մէրիթ)		102 1/2
Տպրա Սանիթ		79 1/4
Օսմանեան (վերսա. Լոշիլա)		101 1/2
Հունգարական պարտատոմսերի 4 %		— —
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ		25 [illegible]

Վիեննա, 4 հոկտեմբեր ժամ 4 երկրորդ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	121 80
Օսմանեան երկաթուղի	20 50

Բարիզ, 4 հոկտեմբեր ժամ 3 վայր. 45 երկրորդ

Ֆրանսական Ռանթի 4 ½ %	105 65
» » 3 %	82 65
Օսմանեան բանսոլիտ Սերի Դ. բացուելուս	15 50
» » » գոցուելուս	15 37 1/2
» » » Բ.	15 10
» » » Գ.	15 10
Օսմանեան երկաթուղի	47 50
» Բեմիրի բանկնոտներ	— —
Պանք Օսմանի	588 75
Իրեսի Լիմնէ	681 25
» Ֆոնտիէ	1875 75
Բանկնոտաց Լիմնի	1310
Սուեզի Ջրանցք	2240
Ռուսական 5 % 1877 թ.	102 3/4
Իսպանական Ռանթի	97 10
Եգիպտական (արտաքին)	75 3/8
Եգիպտական միացեալ	428 75
Բրազիլիոյ Թրէյտ	417 50
Հելլենական 5 %	413 75
Ձեք Լոնտրայի վրայ	25 40

ԵՂԲԱՐՔ ԵՐԿՈՒ

Ի սար լերինքն ամբառնայ անդր ի վեր
Դրդեակ պատանի լերեկդին մութ ըստուեր։
Սակայն չողունք փայլեն ի ձորն այն մթին,
Սուրբ մերկացեալք շաչեն վայրագ մրեգին։

Եղբարք երկու և հարազատք են նոքին,
Որք ի զայրոյթ անդ անոզոք ոգոյին,
Այլ է՞ր վասն կանգնին եղբարքն այնքանի
Դէմ յանգիման սուր ի ձեռին աւանին։

Եւ մարտնչին նոքք՝ անվներ, հանարձակ,
Իշանեն խիտ հարուածք ընդ սիրտ ընդ քանակ։

Ո՜հ, թագաւորք, սո՛ւրք դրժպրկիք,

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ԿԻԼԻԿԻԱ

ՍԻՍ, ՀԱՃԸՆ, ՎԱՀԿԱ

Սիս՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան աթոռանիստ քաղաքն է, որ ժամանակ մը Կիլիկիոյ միւս թեմերէն աւելի բազմամարդ և աւելի բարգաւաճ, այժմ ունի միայն 1200 տունի չափ բնակիչ, որոց կէսը հայ և մնացեալք մահմետական։ Քաղաքն հիմնուած է լերան մը ստորոտն, որոյ գագաթին մօտ կը գտնուի վանքը։ Սիս ունի բարեբեր դաշտեր որք մեծաւ մասամբ Հայոց ձեռքն են։ Ագարագաց մէջ նշանաւոր է Գուլումճեան Գրիգոր աղայի ագարակն որ Անավարզայի ընդարձակ դաշտին մեծ մասը կը կազմէ և որ շատ բարեբեր ըլլալով ամէն տեսակ բերք կ'արտադրէ։ Ցուլիս և օգոստոս ամսոց մէջ ժողովուրդը քաղաքը ձգելով կ'երթայ ամարանոց, որ 4 ժամ հեռու է քաղաքէն։ Բերքերն են ցորեն, գարի, բամբակ և սուսամ։

Վանքն ընդարձակ սրանչելի շէնք մ'է, սակայն այժմ վերաշինութեան պէտք ունի։ Քանի մը տարի առաջ մէկ կողմը թէեւ վերաշինելու ձեռնարկուած էր, բայց այլ և այլ պատճառներով յետաձգուած է։

Ժառանգաւորաց վարժարանն առաջ հոս էր և վանքին փալլ մը կուտար։ իսկ հիմա Մարաշ փոխադրուած է Սսէն։ Կաթողիկոսը տարուան մէջ քանի մ'ամիս հոս կը գտնուի։ Վանքին մէջ կան լուսաւոր Գեր. Քէքմէդճեան Եպիսկոպոսն և երկու վարդապետ։ Այս անգամ Կաթողիկոսն հոն ներկայ գտայ և ընդարձակօրէն տեսնուելու պատիւն ունեցայ։ Ցեղացի մի քանի Աղալք աղաչեցին որ այլ եւս Սբ. Աթոռը բազմի և վանուց պարծառութեան հոգ տանի։ առ այս խոստացաւ յառաջիկայ սեպտեմբերի սկիզբն ի Սիս գտնուիլ և պէտք եղած գործերուն ձեռնարկել։ Մի քանի օր յետոյ մեկնեցաւ ի Մարաշ իւր ագարակն՝ ուր պիտի անցուներ ամառուան եղանակը։ Բաց ի վանքէն կան երկու եկեղեցիներ որոց կէց կը գտնուին երկու փոքրիկ ծաղկոց ուր կը դաստիարակուին 200ի չափ փոքրիկ մանկունք։ Միացեալ ընկերութիւնք ասա ունէին մի նախակրթարան՝ զոր քանի մ'ամիս յառաջ փակեցին այլ եւ այլ պատճառներով։ Երանի թէ այն դժուարութիւնը՝ որք ստիպեցին փակել վարժարանը՝ հարթուէին ու վերաբացուէր այդ նախակրթարան, զի Սսեցիք այժմ շատ ցաւալի կացութեան մէջ են։ վարժարանի սանունք ոտոցները կը պտրտին և ոմանք օտար վարժարան կը յաճախեն. իրենք արդէն անկարող են այդպիսի վարժարան մը բանալու։ Քիչ շատ կարողութեան տէր անձինք իւրեանց զաւակունքն ի Կ. Պոլիս ղրկեցին դաստիարակուելու համար։ հարուստք այս պատճառաւ բոլորովին անտարբեր են։ Իսկ մնացեալք անկարողութեան պատճառաւ կը լռեն։ այսպէս դեռևս պատանիք որք հայ աչքարհիկ լեզուն նոր թոթովել սկսած էին, զայն ալ մոռնալու վրայ են։

Բողոքականք և պապականք թէեւ մուտք գուած՝ սակայն այժմ անչարժ են։ Միայն թէ փակեալ վարժարանի սաներէն ոմանք բողոքականաց վարժարանն ստիպուած են շարունակել։ Աստ Ընթերցասիրաց Մանուց անունով ընկերութիւն մը կայ որ մինչ ցարդ տակաւին գործի ձեռնարկած չէ։

Սսէն ձիով երկու օրուան մէջ կը հասնինք Հաճընի լեռնապատ աշխարհն։ Ատանայէն մինչ Սիս ալ 2 օր է, սակայն վերջինը դաշտային ըլլալուն ուղեւորն այնչափ դժուարութիւն չի կրեր։ Թէեւ առաջ կառուցի չենուելու ձեռնարկուեցաւ, բիչ ժամանակ վերջ յետաձգուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ քիչ ատենէն դարձեալ պիտի սկսին։ Սսէն մինչ Հաճըն ճանապարհը շատ ապառաժուտ և լեռնային է. երկուքին մէջ կը գտնուի Ցեղ կոչուած ամենաբարձր լեռն՝ որուն գագաթէն Հաճընն և ուրիշ շատ հեռաւոր վայրեր կը տեսնուին։

Հաճընն Կիլիկիոյ առաջին բազմահայ քաղաքն է որոյ վրայ անողոք սովու պատճառաւ այս տարի քանիցս խօսուեցաւ։ 4500 տունի չափ բնակիչ ունի, որուն 20—30 տունը մահմետական, իսկ մնացեալք հայ են։ Ըստ աւանդութեան, է կոչուեր այս քաղաք Հոբէան կը կոչուէր։ Ի վերջոյ քանի մը ուղեւորներ՝ որք հիւրասիրուիլ կ'ուզէին այդ տեղ՝ կը հարցունեն Հաճի՞ն. իրենց պատասխանուած է՝ այո Հաճին. այս կերպով Հաճին կոչուած է, որ երբեմն ը ով և երբեմն ալ է ով կը դրուի։ Օդն և ջուրը վերջին ծայր առողջարար են։ Երկիրն ապառաժուտ ըլլալուն փոքր մասը երկրագործ է. մեծ մասն արհեստաւոր ըլլալով դէպ յԱտանա կը պանդխտի. այս վիճակէն յառաջ եկաւ անցեալ տարուան սովը որոյ հետքը տակաւին կը մնայ։ Այն նպաստներն որք տրուեցան կայսերական կառավարութենէն և Ուլնիսյ նպաստամատոյց յանձնաժողովէն, հրաչքներ գործեցին և հարիւրաւոր մարդիկ ազատեցին անողոք մահու ճիրաններէն։ Վերջին նպաստը կրօնափոխութիւնը բոլորովին արգիլելէ զկնի, յառաջագոյն պապական եղող 100ի չափ տուներն եւս ի Մայր եկեղեցի վերադարձուց։ Այսպէս պապական կղերն ու բողոքական պաստաւելին՝ որք մեծ դեր խաղալու սկսած էին, ամենն ալ անգործութեան դատապարտուեցան և առաջիններն ալ կորուսին։ Մանաւանդ պէս շնորհակալութեան արժանի է բաշխման պաշտօնեայ Ստեփան էֆ. Հաճեան՝ որ գովելի անձնուիրութեամբ կատարեց իւր պաշտօն, առանց ազգի և կրօնի խտրութեան ամենուն ալ հաւասարապէս բաշխեց, անհունս գոհ ըրաւ թշուառներն և ուրախ սրտիւ մեկնեցաւ Հաճընէն։

Ազգ. վիճակը բարեկարգեցաւ։ ժողովոց ընտրութիւնը եղան, թաղական նութիւնն ու հոգաբարձութիւնն յանձնուեցան կարգ մը գործունեայ երիտասարդաց, որք առաջին օրէն սկսան ծաղկոց - վարժարաններուն կանոնաւորութեան և հասութից նորանոր աղբիւրներ գտնելու ձեռնարկել։ յուսալի ենք թէ քիչ ատենէն ազգ. վարժարանք՝ յորս տակաւին Հեգարան և Սաղմոս կը դասախօսուէր՝ շնորհիւ անձնուէր երիտասարդութեան ամէն կերպիւ մեծ փոփոխութիւն կը կրեն։

Միացեալ ընկերութեանց երկսեռ վարժարանի քննութիւնը մի քննիչ յանձնախմբի միջոցաւ վեց օրուան մէջ հետզհետէ տեղի ունեցաւ անցեալ ամիս և կիրակի օրն ալ հանդէսն, որ խիստ շքեղ կերպիւ կատարուեցաւ։ Ներկայ էին Գեր. Առաջնորդ Սրբազանը, տեղւոյն Գայմագամ, դատաւորն և երեւելիք։ Հանդէսը բացուեցաւ Վեհ. Կայսեր ձօնեալ երգով մը, որում յաջորդեց Ցնորքն - դասատու Մեծ. Մելքոն էֆ. Մանուկեանի տեղեկագիրն, յորում տեսնուեցաւ թէ այս տարի վարժարանն՝ հակառակ սովու՝ լաւ վիճակ մ'ունեցած է և չորս ալ շրջանաւարտ։ Տասնի չափ երկսեռ ուսանողք հետզհետէ ճառեցին այլ և այլ նիւթոց վրայ։ ապա սկսաւ շրջանաւարտից վկայականներու բաշխումն։ Հանդիսականներէն քանի մը երիտասարդներ ալ խօսեցան ուսման և գիտութեան վրայ։ Ցեռոյ Ցնորքէն էֆէնտի պահանջեց 30 ոսկւոյ վճարումը, զոր Հաճընցիք անցեալ տարի թէեւ խոստացած, բայց սովու պատճառաւ չէին կրցած հատուցանել։ այս առաջարկութեան եռքէն պատասխանուելու պայմանաւ հանդէսը փակուեցաւ։ Բոլոր ազգաք ի վերջոյ ժողով գումարելով խոստացան այս տարի անպատճառ վճարել զայդ փոքր գումար։

Հաճընոյ մէջ կային չորս ընկերութիւններ զանազան անուններով և նպատակներով։ այժմ ամենն ալ միացան և Միացեալ Ընկերութիւնք Հայոց Հաճընոյ կոչուեցան։ Սոքա ներկայիս բացին մի ընթերցարան ուր կը գտնուին զանազան թերթեր և մի գրատուն և ծաղկոց-վարժարանաց նիւթապէս կը նպաստեն։ այս ընկերութիւնք ամէն կիրակի ժողովուելով կ'ուսանին և կ'ուսուցանեն։ յառաջագոյն երիտասարդք կիրակի օրեր աստ անդ կը պտտէին, իսկ այժմ ամենն ալ մասնաւոր տեղեր ժողովուած կ'ուսանին։ Այս ընկերութիւնք ձեռնասուն կը բանան գիշերօթիկ վարժարան մը ուր կը դասախօսուի հայերէն, թրքերէն, գաղղերէն, օրինաց գիրք և այլն, այնպէս որ յետին ռամիկն իսկ քիչ ժամանակէն մեծ օգուտ ձեռք կը ձգէ։ Լեզուն ազատաղեալ է, որոյ ուղղութեան համար երիտասարդաց կողմանէ մեծ ճիգ կը լինի։

Հաճընէն խումբ մը երիտասարդներ դաստիարակութեան համար ի Կ. Պոլիս և այլուր կը գտնուին, և շատեր ալ Կիլիկիոյ և Հայաստանի զանազան կողմերը դասախօսութեան պաշտօն կը վարեն։ Հաճնոյ այս զարգացումը կը պարտինք Միացեալ և Հայուհեաց ընկերութեանց, որք բաղում տարիներէ ի վեր իրենց երկսեռ վարժարանով լոյս սփռեցին։

Կանայք ալ ունին մեծ ընկերութիւն մը Բարեգործական անուամբ։ Սոքա անդամք ամէն կիրակի կը ժողովուին՝ յատուկ Քարոզիչի մը բարոյախօսութեան ունկնդրելով, մեծապէս կ'օգտուին և այլ եւ այլ բարեգործութեամբք ընկերութեան նպատակը կը գործադրեն։

Բողոքական երիտասարդք ալ ունին ընկերութիւն մը։ ուրախալի է տեսնել թէ այս երիտասարդք մէկդի դնելով կրօնաժողովութիւնն ընդ միշտ Լուսաւորչականաց հետ կը միանան, եւ նոցա շնորհիւ մայրենի լեզուն որ դեռ տարի մ'առաջ կը պակսէր վարժարանաց մէջ՝ մուտք գտաւ։ սոքա այս պատճառաւ իրենց պատուելիին և մեծերէն կը բամբասուին և պաշտօնազրկութեամբ և այլ կերպով կը հալածուին։

Վահկա՝ որ տաճկերէն կը կոչուի Ցեռ, այժմ 300ի չափ բնակիչ ունի որոց կէսն հայ։ Բերդը կը գտնուի առվի միջակին մէջ, և 300ի չափ զինուոր կը պատսպարէ։ Հայերն առաջ խիստ շատ էին, սակայն այժմ աստ անդ ցրուած են. իրենք թրքաբարբառ են և վարժարան չունին։ աղքատութիւնն յետին ծայր ըլլալուն չեն կրնար ամսական վճարելով դաստատու մը բանել։ Անցեալ տարի Միացեալ ընկերութեանց դիմեցին գիւղային վարժարան մը բացուելու համար, որոյ հաղիւ տարեկան 12 ոսկիի ծախս կ'ըլլայ, այլ դեռ արդիւնք մը յառաջ չեկաւ։ Վահկայի պէս Հաճնոյ շուրջ Բասրա, Եռապոնա և Ներ-ոգբէ անուններով երեք գիւղեր ալ կը գտնուին 120—150 տուն բնակիչներով։ Սոքա ալ վարժարան չունեն և այս մասին Միացեալ ընկերութեանց դիմեցին։ յուսանք թէ յիշեալ ընկերութիւնն այս տարի մէկ մէկ գիւղային վարժարան բանալով այդ թշուառ ժողովուրդը տգիտութեան ճիրաններէն կ'ազատէ։

Ս. Թ. ԹԷՐԶԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

ՀԻՆԳ ԿԵՐՊ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

Ա.

Առ Ժորժ Տէվալիէռ։

Այս տողերը քեզ կը ձօնեմ, սիրելիս, որովհետեւ քեզ համար գրած եմ. այս գլուխին որ բանակցութեան մը նիւթ եղած է ինձ համար, քեզ կ'ուզեմ, վասն զի դա պիտի յիշեցնէ քեզ 1877 յուլիս 31 թուականը, քու աչացդ առջեւ պիտի բերէ Մօնժի վարժարանի այն առաջին պարգեւաբաշխութիւնն, այն շքեղազարդ սրահն յորում նախագահական աթոռին վրայ բազմեալ կայ պապդ օրուն համար գուցէ այնքան կը խրախուսիր, պիտի յիշեցնէ նաև միացեալաց բաշխման միջոցին քու ունեցած յուզումդ և անոնցմէ մին քեզ նուիրած ըլլալուս համար իմ ալ ուրախութիւնս և մէկ մրցանակէն աւելի չկարենալ տալուս համար զգացած ցաւս։ վերջապէս պիտի յիշես ընկերներուդ ծափահարութիւններն իմ արտասանած խօսքերուս առթիւ, որոնցմէ այնքան գոհ, որ լեռնէի մը ստածելով որ դու ևս կ'ունկնդրես ինձ։ Ինչ որ խօսեցայ այն ատեն, նոյնը կը հրատարակեմ ասա, վասն զի ոչինչ կ'ուզեմ վերադիպել քու յիշատակագրդ մէջ և կը յուսամ որ քեզ նաստակիկ տղայք հետաքրքրութեամբ պիտի կարդան իմ հինգ կերպ դասախօսութիւնս։ . . . . . .

Ես հաստատ կողմնակից մ'եմ Մօնժի վարժարանին, ինչո՞ւ համար։ արդեօք այն տեղ առաւել հանգստութիւն գտնելո՞ւս համար, կամ ա՞ռ աւելի օգուտ լինելո՞ւն համար, կամ տեղւոյ ընդարձակութիւն և նուազ կարգեր գտնելո՞ւս համար, աւելի օգտակար պտոյտներ և կամ պակաս աշխատութիւն տեսնելո՞ւս համար. ոչ. ասոնք հարկաւ ի նկատ առնուեցան իմ ըրած դատողութեանս մէջ։ ես չեմ կամիր ընդունիլ թէ գործատուց մէջ ազատոյց աշխատութեանց համար օրինաւոր չափ մը դրուած առանց անոր նման օրէնք մ'ալ վարժարանաց մէջ գտնուելու։ Հոս կը փախնան մարմինները խստութեամբ աշխատեցնելէ եւ չեն խորշիր չափազանցել իմացականութեան և գլխու աշխատութիւնս։ Սակայն իմ այս զգացումս աւելի ծանր պատճառէ մը յառաջ եկած է։ Պ. Կոտարի չմնած ուսման ծրագիրը կարգացի և գոհութեամբ տեսայ որ կատարելապէս կը համապատասխանէ մանկանց իմացականի մասին ունեցած զարգացման օրինաց։ Աստղերը երկնից կամարին վրայ ամենքը մնասին չեն երեւնար, ծառի մը ծաղիկները բոլորը միատեղ ի ցոյց չեն ելներ, իրենց ճիւղին վրայ հետզհետէ կը բացուին երբ ժամանակը գայ. մի և նոյնն է իմացականութեան տարբեր կարողութեանց համար, որոնք տղուն խելքին մէջ հետզհետէ կը ծնին ինչպէս որ անդամներն եւ գործիքները կ'ընդարձակին մօր։ ոստի, ի՞նչ կարգաւ յառաջ կուգան, արդեօք երեւակայութեան յատկութիւնն՞ն են որ երեւան կելլեն նախ և առաջ կամ թէ անոնք որ զգայարանքներէն կախում ունին. այո. և անոնցմէ ո՞ր գործի՞ է որ միւսներէն յառաջ կ'երթայ եւ անոնց վրայ կ'ազդէ. աչքերն են եւ տղուն բոլոր ուշն աչացը վերայ է, նա անհամեմատ մի զօրութիւն ունի իր հայեցուածքին մէջ, մենք կոյր ենք գրեթէ անոնց քով։ տղուդ հետ մտիր մի սենեակ, կամ մի գործատեղի, մի պալատ, երբ դուրս ելնես հարցումներ ուղղէ իրեն, անոր ամէն տեսածներն իմանալով պիտի ապշիս. մի միայն մէկ հայեացքով արդէն իր բոլորիքը գտնուած կարասեաց ինչպէս եւ արհեստից և աշխատութեան մասերուն քանակութիւնը գիտէ, այնպէս որ, նոյն արհեստէն եղող անձն անգամ չպիտի կարենար այնքան չուտով յաջողիլ. կարծես բոլոր տղայք գնահատութեան համար ծնած են. այս ալ Մօնժի վարժարանին ունեցած ուսմանց ծրագրին շնորհիւն է որ էն առաջ կ'ընդարձակէ տղոց մէջի գնահատութեան զգայուն մն. առաջին դաստիարակութիւնը զոր տղայք կ'ստանան, աչացն է միայն և աչքերովնին է. իրենց առաջին դասը վերաբերեալ է արտաքին եւ օգտակար առարկայից և գիտութեանց. հարկաւ այն տեղ մեծ յառաջադիմութիւն կարելի է ըլլալ։

Բայց այս կերպ դաստիարակութիւն մը ուրիշ աւելի կարեւոր մը յառաջ բերած է, եւ առաջին նորաձեւութենէն երկրորդ մը աւելի յանդուգն կերպիւ երեւան եկաւ. ուրեմն տեսնենք թէ ի՞նչ կերպով այս նոր դասերը մանկանց պիտի հաղորդուին։ Հասարակ ուսուցիչները դեռ չեն գիտեր զայս, իրենց սովորական դասերու եղանակին դէմ է եւ իրենց անձնասիրութիւնն արգելք կ'ելլայ անոր. այն մարդը որ լատիներէն եւ յունարէն ուսուցեր է եւ քանի տարիէն ի վեր քերականաց եւ բանասիրական խնդիրներու յայտնութիւնն ընելու վարժած է, պիտի կարծէ ինքզինքն սաստկացնել նիւթական առարկայից բնութիւնն եւ գործածութիւնը մեկնելով. ուստի հարկ է նոր ուսուցիչներ պատրաստել նորակերպ դաստիարակութեան մը համար։ Ահա այն ատենն է որ Պ. Կոտար յիշեց թէ՝ ին մը իրագիտութեան դասեր հնարած ըլլալուն համար, կանայք մինչեւ կրնան այս կերպ դասեր ասանդել. մտածեց թէ կանանց խելքը մերինէն պակաս փիլոսոփայութեան յարեալ եւ աւելի զգայեալ ըլլալով եղելութիւններով քան թէ գաղափարներով, աւելի յարմարութիւն ունին այս տեսակ գործերուն դասերու, եւ կատարեալ վստահութիւն ամբ կանանց տեղը իրր ուսուցիչ ներմուծուց դպրոցաց մէջ, բոլոր առաջին կարգի դասարաններն իրենց յանձնեց, իրենց ձեռքը տուաւ փոքր տղերքը։ Արդարեւ կը խոստովանիմ թէ այս յառաջդիմութիւնը մեծ փոփոխութիւն մը եղաւ յորմէ լաւ արդիւնքներ ծնան. դպրոցին գլուխը կանանց բանալով մի նոր սիզրնատարը եւ խիստ զօրաւոր ուժ մը ներմուծեց, այսինքն է սէրը։ Զեմ կամիր մեր հասարականկան ուսուցիչներն ամբաստանել ըսելով թէ իրենց աշակերտները սիրոյ զգացման տէր չեն, քա՛ւ լիցի, հազար եւ մէկ օրինակներ կրնան ապացուցանել այս ըսածիս սխալ ըլլալն։ այո՛, համակրանքը հայրական է, այլ ո՛չ մայրական. արդ փոքր տղուն ունեցած պէտքը մայրական ըլլալով՝ կանանց շնորհիւը դպրոցաց մէջ կը տարածուի ընտանեաց զգացումն եւ կը շարունակուին առանին կենդանութեան մտերմութիւնները, գորովանաց և գգուանաց ազդեցութիւնները, որոնցմով վերջապէս կ'իրագործուի Սոկրատին գեղեցկի գաղափարը։ Այս փիլիսոփան խօսելով իր այն աշակերտաց վրայ, որոնք իր դասերէն չէին օգտուեր, կ'ըսէր։ «Ի՞նչ կարող եմ սորվեցնել քանի որ դու չես սիրեր»։ կանայք խառնուելով տղուն դաստիարակութեան, վստահութեամբ կ'ըսէ Պ. Կոտար՝ «Ի՞նչ բան կարող չեն տալ սորվիլ անոնցմէ, քանի որ իրենք սէր կ'ազդեն»։

Կը տեսնենք որ բաւական խօսեցանք Մօնժի վարժարանին լաւ կողմերուն վրայ, այժմ դիտենք իր թերութիւնները և անոնց վրայ ալ խօսինք. եթէ կը կամիս ելնենք Մօնմորթի վերան բարձանց վրայ, ուսկից կարող ենք Բարիզի տեսարանն ամբողջովին դիտել և փնտռենք թէ ուրիշ ո՞ր վարժարան կարող է այս վերջինէն լաւագոյն բարեփոխումներ տալ մեզ. Քարթիէ Լաթէնէն կ'սկսիմ. Բանթէոնին եռաւեր կողմը Վալ տը Կրասի մօտ Թուռնոքթոր անուամբ գրադրոց մը կը տեսնեմ, որուն մէջ հրապարիչ երեւոյթով տուն մը կայ, անդ մտնենք. նախնական մի դպրոց է, առաջին անգամ մասնաւոր բան մը չկայ դիտելու, ողջոյք իրենց գրասեղաններու առջեւ նստած են, աշխարհագրական քարտէսներ պատերուն վրայ կախուած են, չափերու եւ կշիռներու ցուցակներ կան և այլն, ինչ որ ամեն տեղ կը տեսնուի։ Կէս օր կ'ըլլայ, բոլոր ոտքի կ'ելլեն շտապաւ կ'երթան մէկ երկու գործատեղեաց մէջ, հիւսուածեան, երկաթագործութեան, օրինակութեան և փայտի քանդակագործութեան գործատեղիներ. ահա իմ աչակերտք եկան գործաւորք։ գործ ծծելու տեղ ոգոց, ուռն, քերիչ և մկրատ սկսան բռնել, հրանգագ դրելու տեղ սեղաններ, նստարաններ և փոքրիկ դասաններ կը շինեն։ իրենք կը պատրաստեն ինչ բան որ պէտք պիտի ունենան գործածել։ յետոյ երկրորդ զանգակին կը թողուն անդ փութանակի ամեն գործք աշխատութեան ու կը ներկայանան աշխարհագրութեան, թուաբանութեան և պատմութեան դասընթաց։ Սա զմեզ զարմացնելու տեսարան մը չէ՞ միթէ, իմացական և գործնական գիտութեանց այս միաւորութիւնը մի դաս չէ՞ միթէ։ միթէ սորվելու արժանի բան մը չե՞նք տեսներ այս տեղ։ փառաց եղիր որ չեմ ուզեր ծան ծագը օրինակել և մէնմի աչակերտ առաղձագործ ընել, որպէս զի գժբախտութեան ատեն ասասաստ մը ճարեն։ կարելի չատ լաւ վասասի մը չըլլար այս, գործաւորաց դժուար վիճակը դժուար աշակերտութիւն մը ընել կ'արգիլէ։ սակայն կարելի չէ՞ արդեօք հանդարտական արհեստից քով, հանդարտական մեքենայներ ալ սարդել, և դուք որ լաւ վիճակի տէր տղաքներ էք և Մօնժի վարժարանին ալ աչակերտած էք, արդեօք մեծ օգտակարութիւն չէ՞ աշաց դաստիարակութիւնը ձեռաց դաստիարակութեան հետ միացնել։ Մի եղելութիւն աչքիս կը զարնէ, ամեն անգամ որ սալօնները մէջ կը մտնեմ գիշեր ատեն, կը տեսնեմ որ կանայք կը կարեն, կ'ասեղնագործեն, կը հիւսեն, կ'ոլորեն եւ դաշնակ կը զարնեն։ ասոր հակառակ արք ի՞նչ կ'ընեն։ կամ իրենց բութամատը մատներուն վրայ կը դարձնեն եւ կամ կը ննջեն։ լաւ դիտէ՝ որ ընտանեկան ընկերութեանց մէջ արք են միայն ննջողները։ ի՞նչու համար, որովհետեւ կը նեղանան, որովհետեւ բան մը չեն գործեր, որովհետեւ գործելու ոչ մի բան սորված են։ Ֆրանքլին երկու երես լի իմաստալից ապերս մը մատոյց իրր իւր ձախ ձեռքին կողմանէ, գանգատելով որ իրեն բան մը չեն սորվեցուցեր, եւ ամեն բան իր քրոջ աջ ձեռքին կը սորվեցնեն։ Հետեւաբար արական ձեռքերը կարող են մի և նոյն տարրտունը ընել իգական ձեռաց։ սքանչելի մի անուն հնարած են այս վերջիններուն համար, «դրօնական մարդ»։ մենք ի՞նչ ենք արդեօք, ծո՞յլ մատեր ենք։ Մեր նախնիքներուն նախապաշարմանց մի մնացորդն է որք չէին ներեր երեւելի վիճակի տէր անձաց բացի զենքէն ուրիշ արհեստ սորվիլ և ազնուական մարդը պէտք չէր թուրէն ի զատ ուրիշ գործիք բռնել։ բայց այսօր, ժամանակ չէ՞ միթէ հասնիլ թէ կարող ենք զանոնք գործածել հասարակ մարդկան նման, քանի որ Աստուած այս փոքր գեղեցիկ գործածելիքները մեր ձեռաց ծայրը դրաւ։ Տասն մատերդ արձակելով, միթէ զանոնք ամենածանր գերութիւնէ մը ազատած չե՞ն ըլլար, այսինքն անգործութենէ և անհաճոյ ծառայութենէ որ անյաջողակութիւն կը սեպուի։ Կարող եմ գիտութեամբ խօսիլ անյաջողակութեան վրայ, վասն զի լաւ կը ճանաչեմ։ Պատին վրայ գամ մը հատատել չեմ գիտեր առանց մուրճը ձեռացդս զարնելու, նոյնպէս ալ տախտակ մը յղկել առանց մարմնոյս մի մասը միասին յղկելու։ ուստի չատ անգամ սոսկալով կը մտածեմ թէ ինչ պիտի ընէի այս վիճակովս եթէ Ռոսքէսանին տեղը գտնուէի։ կը մտածեմ որ ձեզմէ մէկը անապատ կղզի մը մէջ չգտնուի, սակայն առանց այդ վիճակին ենթակայ ըլլալու, օրքան օգտակարութիւն և զուարճութիւն կ'ունենա եթէ կարենաս ստոյգ գործածել, քերիչով կտրութիւն չընել, վերջապէս ճարտարութիւն մը ունենալ։ Ճարտարութիւն, մի գիտնական բան է այս, իր գաւազանին մի հարուածովը քեզ կը մխիթարէ, կը զուարճացնէ եւ կերպարանափոխ կ'ընէ։ կարելի չէ մինչ խորհիլ, գրել եւ խօսիլ։ ճարտարութիւնը իմացական զբաղմանց ժամանակամէջոյնները կը լեցնէ, որոնք չատ անգամ լի են նեղութեամբ։ դժուարութեան, ձիանորութեան, ճամբորդութեան եւ կամ գիւղային կենաց մէջ խաղալու ատեն յաջողակ եւ հարագէտ երիտասարդ մը իր ընկերներուն նախախնամութիւնն է։ վասն զի ճարտարութիւնը ոչ միայն պիտանի է գործիք գործելու, այլ չեղած ժամանակը ուրիշներ հնարելու։ ճարտարութիւնը փարատիչ է եւ այս կերպով երբեմն բարերար։ դուք Ֆրանսացիք ամենքդ ալ զինուոր պիտի ըլլաք, ուրեմն անբան տեղեր գտնուած ատեն, զինուոր մը իր գործնական աշխատութեամբը կը գտնէ երբեմն իր ապարինութիւնը։ հարցուր պատերազմի գացող սպաներուն թէ ո՞րքան օգտակար եղած են իրենց բնական յաջողակութեամբ և արհեստիւք բնակարան, խոհանոցի պէտք եղած գործիք և այլն ընելով։

Թուրնֆոքորի դպրոցին մէջ մատերու կրթութենէն ուրիշ բան մ'ալ կայ, հոն միայն մեքենագիտութեամբ չեն չուտանար, այլ արհեստին մինչեւ խորը կ'ուզուն թափանցել։ անդ տղայք կաւէ օրինակներ կը շինեն մեքենագործութեան համար, փայտեր դրօշել կը սորվին, կաղնիի փայտով կը շինեն ճարտարապետութեան եւ հիւսնութեան գարդեր։ եթէ կ'ուզէք, աւելի բարձրագոյն ստիճանի մէջ կարող էք դնել այս արհեստն, այսինքն գծագրութեան մասը ընդարձակել։ անշուշտ կարող էք հասկնալ թէ գծագրութիւնը միացնելով ամբողջ գիտութեանց հետ, օգտակար օժանդակ մը պիտի ըլլայ բուսաբանութեան, բնական պատմութեան, բնագիտութեան և մեքենական ուսմանց համար. ամենադժուարին է հասկնալ երբ մեքենայի մը վրայ կը խօսին կամ թէ կենդանեաց նկարագրութիւնը կ'ընեն, եթէ ասոնց գծագրութիւնները քեզ չօգնեն։ Տուներուն, այլ և այլ տեղաց, կենդանեաց տարբեր գործարանները, մեքենայից տարբեր զօրութիւնները քու յիշողութեանդ մէջ խորունկ կերպով չես կրնար հատատել եթէ զանոնք նախապէս աչացդ մէջ տպաւորած չըլլաս։ այս կերպով ծառերն եւ կենդանիներն և կամ արհեստի գործիք միչտ յայտի պիտի ըլլան քեզ համար, զանոնք տեսնելով այնպէս պիտի երեւան քեզ թէ մատերուդ տակ կտոր կտոր կը ծնանին, թէ զանոնք կ'սանդրես, կը շինես և միչտ յիշողութեանդ մէջ իրր քու մարդիդ կը սեպես։ Երկու երեւելի օրինակներ ըսածներուս վերջին ապացոյց մը կրնան ըլլալ։ իմ ծանօթներս ամենամարտ և ինքնակամ ատաղձագործն էր Պ. Սէն Մարգ որ ժրաջան։ իրեն գրքատան գիներն ինքնին չակուտելը իրեն փառք կը սեպէր։ երբ պիչք կարգալով յոգնէր զանոնք իրենց տեղը չարելով կը հանգստանար, կրկին անոնցմով զբաղելու համար։ Մոլիէռին կայրն որ իւր տղուն վրայ բաւական յաջողութիւն չտեսնելով օթեւարար ըլլալու մասին, չափազանց կ'յուսահատէր. ուրախութեամբ պիտի ընդունէր զՎիրթօռ Հիւկո իրր իրեն արժանի մի յաջորդ. արդարեւ և ոչ մի անգամ կարող էր Դարուց էֆէնտիս հեղինակին նման վարագոյր դնել, թիկնաթոռ մը լեցնել, գորգեր գամել։ կ'ըսեն թէ ամենադառամ վիճակի մը մէջ եղած ատենն էր որ իր մխիթարութիւնը գտաւ, ամիսի մը չափ առանձնանալով իր բնակութեանը մէջ և կարասեաց փոփոխութեան զբաղելով։ կը տեսնես ուրեմն թէ գրիչն և գործիքն երբեմն լաւ կենակցութիւն ունին և լաւ երեւոյթ մը մի և նոյն ձեւաց մէջ։ կարելի է առանց թերանալու մանգաման արուեստագէտ և արհեստաւոր ըլլալ։ կը յուսամ թէ այս տուած օրինակներս Պ. Կոտար պիտի համոզուի իւր չնած ծրագրին մէջ փոքրիկ տեղ մը յատկացնելու մատերու կրթութեան համար, բայց թէ ի՞նչպէս եւ ի՞նչ կերպով, այս բանն իր տնօրէնութեան կը թողում և կը լրացնեմ ըսածս հետեւեալ սիզբունքով։ Իւրաքանչիւր տղայ իւր մէջ կը պարունակէ մի ճարտար կենդանի, մի՛ մեռցներ այն փոքր կենդանին, մարդուն ընաւորութեան մէջ ջրչունի ճարտարութիւնը ներմուծէ։

Է. ԼԷԿՈՒՎԷ

Անդամ Ֆրանսական Ակադեմիոյ

Թարգմ. Պ. Ֆ.

Պէրութ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ

ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ի պէտս մանկանց

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

ԵՐՈՒԱՆԴ Կ. ԳԱՐԹԱԼԵԱՆ

151 երեսէ բաղկացեալ այդ ընտիր գրատիրք կը պարունակէ ի սկզբանէ Թուաբանութեան ցվերջ տասանորդական կատարակաց հանդերձ առաւել քան հինգ հարիւր օրինակներով և խնդիրներով։

Իւրաքանչիւր կանոն ունի իրեն յարակից բազմաթիւ լուծեալ օրինակներ և խնդիրներ մանրամասն բացատրութեամբ։ Ինքզինքն մեծագոյն մասը կը վերաբերի օսմանեան պետութեան արեւելեան գրացի կառավարութեանց յարաբերական գործոց օրէնքի են գրամներու, չափերու, փոխանակութեան և այլն։

Կեդրոնատեղին է Պապը Ալի ճատտէսի, Եւրոպական գրատուն, Առաքել էֆ. Պիպէռճեանի քով։

1988 Գին 3 ղրուշ 9—20

ՏՕՔԹԻՐՕՌ Տ. ՊԱՊԱԵԱՆ

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ և ՄԱՍՆԱԳԻՏ բժիշկ ԿԱՆԱՆՑ և ՏՂԱՅՈՑ և ԾՆՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՑ մերարեւելեայ հիւանդութեանց որ ի Բարիզ մասնաւոր հիւանդանոցաց մէջ փորձառութեամբ կատարելագործելով իւր արհեստը։ մայրաքաղաքս վերադարձած է և ամեն օր մինչեւ կէս օր ի Գալաթիա-գիւղ Մօսա Ճատէի Անթիփայի դեղարանին դիմաց 87 թիւ տունը և կէս օրէն մինչեւ երեկոյ կը գտնուի կամուրջի գլուխ Քիւչիւքեան եղբարց դեղարանը, վերի յարկ, իւր սենեակը։ 2057 5—30

ՏՕՔԹԻՐՕՌ ՏԱՏՈՒՐ

ՄԱՍՆԱԳԻՏ կոկորդի, ականջի, քիթի, բերանի և վիզի ամեն տեսակ հիւանդութեանց, Վ. ԱԼԱՅԵԱՆ փաբրիզի, Լոնտոնի և Վիեննայի հնագոյն մասնագէտ գրատուներէ, ԳԱԼԱԹԻԱՅԻ Եւրոպիոյ երեւելի հիւանդանոցներու մէջ ունեցած աշխատասիրութեամբ, Մայրաքաղաքս վերադարձած լինելով, իւր բնակութիւնն հաստատած է ի Մեծ Փողոց Բերայի, Թիւ 447 տունը, կից Ռուսիոյ Դեսպանատան, ուր ամեն օր կ'ընդունի իրեն դիմողներն առաւօտեան ժամ 9էն մինչեւ կէսօր և կիրակիներէ զատ ամեն օր ժամ 2է մինչեւ 5 (ը. ե.) Պոլսոյ կողմը, Պաղչէ-Գաբռ, Հասիմիէ-

PHŒNIX FIRE OFFICE

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹ ԱՆԳՂ. ՈՍԿԻ 1,000,000 — **"ՓԻՆԻՔՍ"** — Հիմնեալ ի Լ.ընտրն յամին 1782

ՓԻՆԻՔՍ, հիմնեալ առաւել քան մի դար յառաջ, սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է՝ որոյ բաժնետէրերը Անգղիոյ ամենահարուստ և հանրածանօթ դրամատէրեր են՝ ունենալով անսահման պատասխանատուութիւն։

ՓԻՆԻՔՍ ընկերութեան աշխարհահռչակ առատաձեռնութեան մի գլխաւոր աւանդն է 16,000,000 Անգղ. ոսկւոյ դրամարն զոր ցարդ վճարած է հրդեհի զնասուց համար։

1799

ՓԻՆԻՔՍ ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի և կայծակի՝ կալուածք, կարասիք և ապրանք՝ յոյժ նպաստաւոր պայմանօք և միջնորդութեամբ տարբերակներու, որք ունիմք լիազօր իշխանութիւն կարգադրելու անմիջապէս մեր ապահովագրելոց կրած զնասներն։

Հ. ՍԱՒԱՆ և ԸՆԿ. միակ գործակալք ի Պոլիս և ի Շրջակայս
Թիւ 12, Սանտալճը խան, Գալաթիա, Աւստրիական թղթատան վերեւ։

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՖԻՆԻ

Նրսֆը իմամէլի վէ Նրսֆը տիկէրի լիվատիչ նէվվինտէն եիւն չօրապ եիւզ ալթմըշ պին չիֆթ, պէհէր չիֆթի տէօրթ զուրուշ օն բարա.

Միվրիհիսարքեարի եիւն չօրապ եիրմի պին չիֆթ, պէհէր չիֆթի իւչ պուչուք զուրուշա.

Թիւթեա քիլօ պին, պէհէր քիլօսը իքի զուրուշ օն փարա.

Ալէքսանտան Ռուսիա թիմուրի իւչ պին եէտի եիւզ քիլօ, պէհէր քիլօսը իքի զուրուշա.

Նրսֆը իքիլի վէ Նրսֆը տէօրթլի թիմուր սամ ալթմըշ գանթար պէհէր գանթարը ճէյտիտի իքի եիւզ զուրուշա.

Թիմուր ինկիլիզ թէյլի քիլօ իքի եիւզ պէհէրի իքի պուչուք զուրուշա.

Բէրչին միսմարը եէթմիշ պէշ քիլօ, պէհէրի եէտի զուրուշա.

Թիրպա, քիլօ էլլի, պէհէր քիլօսը պէշ զուրուշա.

Զաճ եաղը քիլօ էլլի, պէհէրի իքի պուչուք զուրուշա.

Միւթէնէվի սամանը էյէսի եիւզ էլլի ատէտ, պէհէրի օն զուրուշա.

Նիզամիյէ էլպիսէ վէ Մարբաճխանէ անպարարը իչիւն օն գալէմ էչեա ֆիւեաթը մուրագգամէլերի իլէ թալիպլերի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլլն երիմի սէքիրինճի կիւնինէ գատար պէհէր կիւն միւնագասալերի պիլ իճբա մէղքիր կիւնտէ գարարը գաթիսի վրիլէճէկկինտէն իթասընա վէ երիմի տօգուզնճը կիւնի եիւզտէ պէշ թէնզիլինէ թալիպ օյանարը մագամը սէրասկէրի լէվազիմաթը ուժուժիլէ տաիրէսինէ կէլմէյէրի իլան օլունուր։

20 Իլուլ 1888 — 2104
Նօ. 18 — 3—3

ՄԻ ԳՆԷՔ

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՅՄԸ

ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԷՍ ԱՑՑԵԼԵԼՈՒ

ՍԻՆԿԷՐ

Ամերիկեան գործարանի մեքենացներն Ի ՂԱԼԱԹԻԱ, Եւրոպէք Գալտրըմ,

120

Քարաքէօյի աղբիւրին դէմ. Ի ԲԵՐԱ, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ Ի ՊՈԼԻՍ, Մահմուտ փաշա, 90

Ուրիշ ամեն տեղ՝ Սինկէրօյի կարի մեքենային «վեղծերը» միայն պիտի գտնէք։

ՎՃԱՐՄԱՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆ
(Շաբաթական) 1761

VICHY

ՎԻՇԻ

Ֆրանսա (գաւառ Ալիէի)

ԿԱԼՈՒՆԱԴ ՖՐԱՆՍԱՅԻՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Վարչութիւն Փարիզ, 8, Պուլվար Մոնմարթր

ՀԱՆՔԱՋՐՈՑ ԵՂԱՆԱԿ

PASTILLES DIGESTIVES.—Այս չաքարները Վիշիի մէջ պատրաստուած են Ջերմուկներէն ելած ազով, ախորժակ բերելու և ապահով դարման մէն դիւրամարսութեան դէմ։

SELS de VICHY pour BAINS.—Այն անձանց համար որք չեն կրնար Վիշի երթալ, կեղծէն զգուշանալու համար, սոյն դեղերու և չիշերու վրայ պահանջել ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ դրոշմը։ Կը գտնուի Պոլսոյ բոլոր դեղադրատներ քով։ 668

ԱՄԱՄՈՒՆ

Ի ՊԱՅԾԱԼ ՀԱՅՈՑ

ՖԻՆՆԱՆՏԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒՆ Կ. ՊՕԼԻՍ

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Սոյն կալուածատան մէջ կան Եւրոպական նորընծայիր և կատարելագործեալ մեքենայներ որոնցմով կը կազմուին և կը յօրինուին

ԶԱՓԱԼԻՈՐ ԳՆԵՐՈՎ

ԳԻՐՔԵՐ գեղեցիկ և հաստատուն
ՏՈՒՄԱՐՆԵՐ, վաճառականաց եւ
ԱՑՑՆՏՈՒՄՆԵՐ, խիստ մաքուր և ընտիր։

Ճաճանորդաց դիւրութեան համար կազմատուցը ունի իրեն կցուրդ վաճառատուն մը Թիւ 27 Ֆինճանճըլար-Նօգուչը, ուր կ'ընդունուին յանձնարարութիւնք և ուր կը վաճառուին նաեւ զրագրական ամեն տեսակ պիտոյք, ընտիր թուղթ զրիչ, տումարք, պայուսակ, գրաքանակ եւ եւ։

736

ԶԲՕՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲ

ՆՆՋԱՐԱՆ-ՎԱԿՈՆՆԵՐՈՎ, ՍՐԱՌ-ՎԱԿՈՆՆԵՐՈՎ, ՎԱԿՈՆ-ՊԻՇՖԷՆԵՐՈՎ
առաջին եւ երկրորդ կարգի

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԷՆ

ՊՈՒՏԱՐԷՇԹ, ՎԻԵՆՆԱ, ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ԿԱՆԴ ԱՌՆԼՈՎ

ՅԱԳՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՓԻԼԻՊԷ, ՍՈՖԻԱ, ՆԻՇ ԵՒ ՊԵԼԿՐԱՏ

Շատ գեղչեալ գներով, մէջն առնլով նաև մննդեան ծախքն ուղեւորութեան միջոցին և բնակութեան ծախքն երեք օր ի Պուտապէշթ և 4 օր ի Վիեննա, ձրիաբար այցելելու համար այս երկուց մայրաքաղաքաց բոլոր հետաքրքրաշարժ վայրերն, ըստ յայտագրոյ մը որ վերջէն պիտի հրատարակուի։

Ցառաջիկայ հոկտեմբեր 25ին, եթէ պէտք եղած թուով ուղեւորներ գտնուին, Պուտապէշթի և Վիեննայի համար ճեպընթաց կառախումբ մը պիտի մեկնի՝ կանգ առնլով Յագրիանուպոլիս, Փիլիպէ, Սոֆիա, Նիշ և Պելգրատ։

Ի Պուտապէշթ և ի Վիեննա, Արեւելեան հիւրերն հանդիսաւորապէս պիտի ընդունուին։ Բոլոր միջոցները ձեռք պիտի առնուին, այցելելու համար երկու մայրաքաղաքները բաղառակէս նպաստաւոր պայմանաց մէջ։

Ճեպընթաց կառախումբը պիտի բաղկանայ Ննջարան-վակոններէ, սրահ-վակոններէ և վակոն-պիշֆէնէրէ, առաջին և երկրորդ կարգի, որք ուղեւորաց պիտի տան ամենէն աւելի հանգստութեամբ և կարելի եղածին չափ բիւր յոգնութեամբ ճամբորդելու միջոցներ։

Ուղեւորաց պիտի արուի ընտիր անուանդ, որ կարգադրուած է այսպէս.

Առաւօտեան ժամ 7ին, խահուէ, թէյ, կամ չոքոլա, կարագ, հաւկիթի և հաց.

» » » ժամ 11½ին, ճաշ 3 տեսակ կերակուրով, դինի, աղանդեր և խահուէ

Երեկոյեան ժամ 6½ին, ընթրիք, ապուր և չորս տեսակ կերակուր, դինի, աղանդեր եւ խահուէ։

Կառախումբը Պուտապէշթի և Վիեննա հասնելուն, կառքեր պիտի դրուին ուղեւորաց տրամադրութեան ներքև՝ առաւօտեան ժամ 9½ն մինչեւ երեկոյեան ժամ 7, խիզախ այցելելու համար մայրաքաղաքաց հետաքրքրաշարժ վայրերը։—Առաջին կարգի երկու ուղեւորներ մէկ կառքի իրաւունք պիտի ունենան, և երկրորդ կարգի չորս ուղեւորներ չորս տեղով մեծ լանջոյ մը։—Ուղեւորք պիտի զետեղուին առաջին կարգի օթեւաններու մէջ։—Ուղեւորք երեք օր պիտի մնան ի Պուտապէշթի և չորս օր ի Վիեննա։ Այս միջոցին, ուղեւորաց պիտի արուի ընտիր անուանդ և բնակութիւն։ Նմանապէս ձրիաբար պիտի արուին հարկ եղած առաջնորդներն և թարգմանները։

Երթի և դարձի տոմսերն արժէք պիտի ունենան երեսուն օր և անոնց տէրերն իրաւունք պիտի ունենան սովորական կառախումբով Կ. Պոլիս վերադառնալու՝ այդ միջոցի տեւողութեան ատեն։

Մէն մի ուղեւոր ազատ է 30 քիլօկրամ ծանրութեամբ ծրար առնելու իւր հետ։

Այս ուղեւորութեան ծախքն է, մէջն առնլով նաև Կ. Պոլսէն ի Պուտապէշթ, ի Վիեննա և վերադարձի ամբողջ անուանդ, հետաքրքրաշարժ վայրերու այցելութեան և բնակութեան ծախքերն,

Առաջին կարգ,	25 օսմ. ոսկի
Երկրորդ կարգ,	20 օսմ. ոսկի

Տոմսերը շրջարերութեան պիտի ելնեն ի Կ. Պոլիս, ԷՕՃԷՆ ՌԱԲԱՌՈՒ, ներկայացուցիչ յԱրեւելս Հանդիսարական Պուտութեան որբայական երկիրներուց, Ղալատիա, Վոյվոտա փողոց, Եուսուֆ Իզզէտտին խան, առաւօտեան ժամ 10ն մինչեւ ժամ 4 երեկոյեան։

Ստորագրութիւնք կ'ընդունուին

Ի Բերա, Պարդոլի Եղբարք, Պոն Մարշէ	Կէլիպոլս, Թ. Սիտէր տէս
Պոլիս, Մ. Սարրեան, Պահճէ Գապու, 27	Փիլիպէ, Ե. Արիւրիատէս եղբարք
Էտիրնէ, Հայիմ Ավիտոր և ընկ.	Զմիւռնիա, Պալեոդեան և Պարբճեան
Սմիւռնք և Պրուսան, Ժան Գոլդ էլի	Սէլանիկ, Լոմոնտ Մուրմուրիք
Պէյրութ, Գոսդովիչ և Պէք	Շիրա, Կ. Ս. Գուդրբա
Գարդանել, Ե. տը Գարավէլ	Վարնա, Մ. Անտրիսէվիչ
Տէտեաղաճ, Հ. Վէրնուճամ և Պոնարաս	Գիոս, Տր. Զ. Թիմիրիս — 2129

ՌՈՒՍԵԻԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՈՒՉՈՒԿ ՄՈՒՃԱԿՆԵՐՈՒ ԳՈՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ի ԲԵԴՐՍԳՈՒՐԳ

1860 Т.Р.А.Р.М. С.ПЕТЕРБУРГ.

TO BARIUS. ROSS. AMERIKANSK. REZIN. MANUFAKT.

RUSSIAN-AMERICAN INDIA RUBBER CO. ST. PETERSBURG

Տարարկեալը, ներկայացուցիչ յիւրեալ գործարանին, պատիւ ունի ծանուցանել հասարակութեան թէ տեսնելով այն յարգութիւնը զոր անցեալ ձմեռ ԻՌՈՍԱԿԱՆ ՔԱՈՒՉՈՒԿ ՄՈՒՃԱԿՆԵՐՆ ունեցան իրենց վայելչութեան և հաստատութեան պատճառաւ, անոնց չատ մը կեղծերը յիրատած են, եւ հետեւաբար անոնք որք կ'ուզեն բուն ՃՇՄԱՐԻՏ ՄՈՒՃԱԿՆԵՐԸՆ գնել, պարտին ուշադրութիւն դնել գործարանի նշանները որք գրուած են մուճակներուն ներքսնին վրայ։

Փոքրաքանակ կը ծախուի բոլոր կոշկավաճառաց քով Լ. Ճ. ՄԷՐՃԱՆՈՖ

Պոչէ-Գալատա, Պոլիս, — Ներկայացուցիչ ընկերութեան
3—25 — 2085 — մեծաքանակ վաճառման համար։

ԵՐԱՊԹԵՂԻՆ ՄԱՆԻ ԳՈՐԾԻՔ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

Հ. ԼԱՆՃ

24, Բերլիմտի դուռը
32, Մահմուտիէ խոյզ
) Գալատա

ԵՐԱՊԹԵՂԻՆ ՇԻՆՈՒՄԱՆԱՅԻՆ

ԹՈՒՀԱՆՈՑԻ ԳՈՐԾԻՆԵՐ
(Պղնձէ, մուլածոյ և թիտիոս երկաթէ)

Մառանի Նիւթեր
Գինւոյ մսուրներ
Լոգարան
Տուշ

ԹՈՒՀԱՆՈՑԻ ԶՄԻՆԷՆԵՐ
ԲԼԷԳՐՈԼՈՎ, ՏՈՒՔՑՈՎ, ՎԱՌՈՒՐԱՆՆԵՐ

Հայելւոյ պահարան
Պառկարան
Քրէմիէռ
Օ տը սէլլի գործիք
Վէռնիք և ներկ

ՊԱՐՏԷԶԻ ԿԱՀԵՐ
Ուռոյութեան գործիներ, Աւազանի շտարուանոներ

ՋՐՀԱՆԵՐ
ՀՐՇԵՆՔ ԳԻՒՐԱՏԱՐ
ԳՈՐԾԻՔ

ԾՈՐԱՆՆԵՐ
ԿԱՐՏ—ՔՈՉԵՐ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱԼԼԻԱԿԱՆ
ԴԱՆԱԿՆԵՐ

ԵՐԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ՄԵՐԵՆՑԵՐ
Տատանոցք-Կշռորդք-Ցորեանի կշռորդ

ԲՐԻՍԹՈՖԼԷ ՈՍԿԵՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ — 676

ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄԻ ՈՐԴԵՐԸ

Օսմ. Հանր. Պարտուց Թղթեալ հասութիւն Վարչութիւնը կը փութայ ծանուցանել հասարակութեան թէ Պրուսայի շերամարուծական յանձնախումբն, որ կազմուած էր Պետական Խորհրդոյ որոշմամբ, ընդունած և իրեն հաղորդած է հետեւեալ տեղեկութիւններն ի մասին շերամի որդի սերմերու։

Օրոր Սերմեր

Օտար երկիրներէ ի Պրուսա զրկուած ամեն սերմերու հետ պէտք է անպատճառ դատնուի վկայագիր մը որ հաստատէ թէ.

1. Այդ սերմերն իրօք պատրաստուած են Բառդէօռեան մեթոդին համաձայն.

2. Թէ այս սերմերն արտադրող որդերու բուծման միջոցին ոչ մէկ տարափոխիկ և ժառանգական հիւանդութիւն ի յայտ եկած է։

3. Այս սերմերն լինչ ցեղէ և տեսակէ են։

4. Տուփերու թիւն, որոց իւրաքանչիւրն 25 կրամէ աւելի սերմ չկրնար պարունակել, սերմարոյծին և առաքողին անունը, ինչպէս և այս սերմերու որդերուն բուծման տեղերը։

Այս վկայագիր ստորագրեալ լինելու է սերմարոյծէն և արտադրութեան տեղւոյն Առեւտրական Սենեկէն։

Թէ՝ ուղղակի այս վիլայէթին նաւահանգստաց մէջ ներածեալ և թէ՝ դրանոխդով ի Կ. Պոլիս մուցուած տուփերը, մաքսային սովորական ձեւակերպութեանց ենթարկուելէ ետք, նոյնութեամբ պիտի կնքուին Օսմ. Հանրային Պարտուց պաշտօնեայէն որ ներկայ է մաքսատան մէջ, որմէ յետոյ առաքողը պարտի յայտարարել թէ սերմերն ո՛ր տեղ պիտի զրկուին, և այսպէս նիքուած տուփերը՝ իրեն յանձնուած փոխադրութեան արտօնագրոյն հետ՝ ներկայացնել այդ տեղւոյն յատուկ Մասնախումբին։

Պրուսայի վիլայէթին մէջ ներմուծեալ ամեն սերմ՝ ճիշդ 25 կրամ պարունակող խաւաքարտեայ տուփերու մէջ պարունակուած լինելու է։

Այս վիլայէթին մէջ վկայագրով ներմուծեալ ամեն սերմ պիտի քննուի տեղական մասնախումբէն, այլ պաշտօնն է քննել սերմերը, որպէս զի հաստատուի թէ ներկայացուած վկայագիրը կանոնաւո՞ր են։

Եթէ վկայագիրն ընդունուին, ներմուծողները պարտին յայտնել թէ ո՛ր պիտի զրկեն և վաճառեն, ստացողին անունը, ինչպէս և զրկուած տուփերուն թիւը։

Ցիշեալ մասնախումբը բուսնաւոր տոմարի մը մէջ պիտի արձանագրէ բոլոր այս տեղեկութիւններն, որմէ յետոյ տուփերուն վրայ պիտի փակցնէ պանտրոլ մը որ ամեն անգամ հասնող տուփերուն դասակարգութեան թուանշանները պիտի կրէ։ Եթէ նոր սերմեր բերուին, թուանշանն առջի անգամ բերուածին շարունակութիւնը պիտի ըլլայ։

Հանրային Պարտուց Գրասենեակները պիտի արտօնեն վկայեալ սերմերու փոխադրութիւնն և բաշխումը՝ յիշեալ մասնախմբին կողմէ տրուած արտօնագրով մը։

Այն ամեն սերմերը որք վերոյգրեալ վկայագիրը չունին կամ պահանջուած բոլոր պայմանները չբովանդակող վկայագիր միայն ունին, պիտի գրաւուին։

Բոլոր օտար սերմերը երկրին մէջ պիտի մնան 1|13 էն մինչեւ մարտ 1|13։ Այս պայմանաժամէն դուրս, ոչ եւ է սերմի մուտքն արգիլուած է։

Պարկերու մէջ կամ կտաւի վրայ փակցուած կամ ուրիշ ոչ եւ է եղանակաւ սերմերու ներառումն արգիլուած է։

Ներմուծեալ ոչ եւ է սերմ, որ հնձոց ատեն առ նուազն 25 քիլոկրամ խոզակ չի տայ միջին հաշուով 13 կրամի վրայ (ի բաց առեալ եթէ գերազոյն պատճառ մը լինի բուծման ատեն), գէշ տեսակէ լինիլ պիտի յայտարարուի։

Տեղական Սերմեր

Բացարձակապէս արգիլեալ է շերամի որդի սերմեր յառաջ բերել վաճառականութեան կամ երրորդի մը հաշուոյն համար, առանց նախապէս արտօնագիր մը ստանալու յիշեալ մասնախմբէն։

Ամեն սերմարոյծ՝ սերմերու բուծման արտօնագիրն ստանալու համար, պարտի անպատճառ հաստատել յիշեալ Մասնախմբին թէ Բառդէօռեան գրութեան համեմատ սերմեր յառաջ բերելու անհրաժեշտ ծանօթութիւններն ունի, ինչպէս և թիթեռնիկներու զնուութեան համար հարկ եղած մանրադէտն։

Արտօնագրերն, որք պիտի տրուին այն անձանց որք Մասնախմբին առջեւ քննութիւն անցուցեալ յեսոյ՝ կարող պիտի նշկատուին սերմեր յառաջ բերելու, պարտին նմանապէս յիշատակել սերմարոյծներուն ծանօթութեանց ստուգանն, ինչպէս եւ արտաքսելի սերմերուն քանակութիւնը՝ համեմատութեամբ մանրադէտին որուն տէր են։

Ցիշեալ Մասնախումբը պիտի հսկէ բոլոր այս գործողութեանց վրայ, եւ տեղական սերմերն առառաւելն մինչեւ փետրուարի վերջը պիտի զրկուին յատուկ մասնախմբին. այս պայմանաժամէն անդին, ոչ եւ է սերմ չպիտի ընդունուի։

Վերոյնչանակեալ եղանակաւ յառաջ բերուած տեղական սերմերը պիտի բովանդակուին խաւաքարտեայ տուփերու մէջ, որք 25 կրամ սերմէն ոչ աւելի ոչ պակաս պիտի պարունակեն, եւ յիշեալ մասնախմբին պիտի զրկուին քննուելու համար։ Այս գործողութենէն յետոյ, թուհամար մը պիտի դրուի սերմարոյծի իւրաքանչիւր տուփի վրայ, և ուրիշ թուհամար մը՝ իւրաքանչիւր պանտրոլի վրայ։ Այս վերջինիս արձանագրութեան ձեւակերպութիւնը կատարուելէ յետոյ, Հանրային Պարտուց Գործակալութեանց հասցէին պիտի յանձնուի յայտարարագիր մը ի մասին սերմերուն փոխադրութեան եւ բաշխման։

Հանրային Պարտուց Գրասենեակները նմանապէս պիտի ունենան մասնաւոր տումար մը՝ անդ արձանագրելու համար սերմերուն քանակը, սերմարոյծին անունն եւ մասնանունը, եւ սերմին զրկուելիք ու բաշխուելիք տեղը։ Այս ձեւակերպութեանց կատարումէն յետոյ, արտօնագիրը պիտի յանձնուի։

Իւրաքանչիւր սերմարոյծ որ սերմ արտադէ առանց յիշեալ մասնախմբին կանխաւ արտօնութեան, կամ թէ արտօնագիր ունենալով՝ հակառակի մասնախմբին հրահանգութեան, կամ չհամակերպի այս խորհրդոց, պիտի զրկուի սերմի բաշխման իրաւունքէն։

Նմանապէս պիտի գրաւուի ամեն սերմի տուփ որ պանտրոլ չունենայ։

Նա որ կ'ուզէ շերամ բուծանել, պարտի դիմել Օսմանեան Հանրային Պարտուց գրասենեակն, ծանօթացնելու համար

1. Իւր արտադրելիք սերմին քանակութիւնը.

2. Ցիշեալ սերմն օտա՞ր է թէ տեղական.

3. Սերմը ո՞ր սերմարոյծէն ստացած է, և, վերջապէս, յիշեալ սերմէն ո՞րչափ զակ յառաջ եկած է։

Ցիշեալ տնօրինութիւնք պիտի սկսի գործադրուիլ յաւաջիկայ հոկտեմբեր 1|13ի սկսեալ։ 1419

15|27 սեպտեմբեր 1888 — 3—7

ԵՂԻՇԷ ՁԼԹՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄ ՈՒԹ ՄԱՍՈՒՆՔ ԲԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Վաւերացեալ յԱԳԳ. Ուսումն. Խորհրդէն կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով

1819 — ԳԻՆ 60 ՓԱՐԱՁ — 15—20

Արտօնատէր Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՑ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

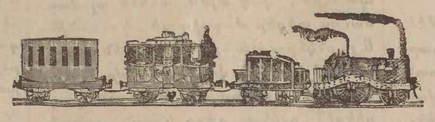

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱՑ—(Սկսեալ 14 Օգոստոս 1888)

ԳԻԵ. Կ. ՊՈԼԻՍ—ԱԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ—ՊԼՕՎԱ

Կառախումբ Կ. Պոլսէն մեկնող	Կդխ. Ճամբ. Թ. 2 Ա.Տ.օր.	Կդխ. Խառն Թ. 52 Ա.Տ.
	Երեկոյ ժ. վ.	Առաւ. ժ. վ.
Կ. Պոլիս ... մեկնումտ	8 15	7
Գումրգապու		7 14
Եէտի—գապուլէ		7 27
Պագրիճիւղ		7 50
Ալյմեէշանոս		8 3
Քիւչիւք—Զէքմէճէ		8 14
Աբարթա—գապուլէ	9 30	8 53
Հասդիքէյ	9 32	9 26
Զաթարճա		10 7
Գոզապաշէ	10 49	10 40
Սինեբլի		11 44
Զերքեաքեյ ժամանումտ	12 02	12 26
մեկնումտ	12 04	12 51
Զորլու	12 46	1 43
Մուրատլը—Քէօքէլի		2 33
Սեիմլէր—Զէյթինլիք		3 3
Լիւլէ—Պուրգաս	2 16	3 44
Պապա—Էսքի	2 47	4 28
Բայլը—Քէյ		5 9
Ուզունքէօպրիւ	3 31	5 58
Գուլէլի—Պուրգաս	4 14	6 30
Ուրլի		6 33
Ադրիանուպոլիս ... ժմ.	5 10	7 40
	Առաւ.	Երեկոյ

Կառախումբ Պլովդիվէն մեկնող	Կդխ. Ճամբ. Թ. 401 Ա.Տ.օր.	Կդխ. Խառն Թ. 121 Բ.Շաբաթ
	Երեկոյ ժ. վ.	Առաւ. ժ. վ.
Պլովդիվ մեկ.	3 57	
Սարամպէյ	4 17	
Թաշթա Բազարճըք	4 43	
Գիւրկե ժամ.	5 37	
մեկ.	5 47	8 50
Գոմթուրկա—Պեթանիմք	6 9	9 17
Բաբայլը	6 40	9 57
Եէնի Մահալլէ	7 3	10 41
Գայամճըք—Հաճիէյ	7 34	11 51
Թրընովա—Սեմէնլի ժամ.	8 29	12 35
		Երեկոյ
		Բ.Շաբաթ
Թրընովա—Սեմէնլի մեկ.	8 34	1 20
Հարմանլը մեկ.	8 38	1 53
ժամ.	9 13	2 08
Մուսթաֆա-փաշա մեկ.	9 34	3 07
Գատրքէյ	10 19	3 32
Ադրիանուպոլիս ... ժամ.		4 13
	11 14	4 50
	Երեկոյ	Երեկոյ

Կառախումբ Ադրիանուպոլիս մեկնող	Կդխ. Ճամբ. Թ. 1 Ա.Տ.օր.	Կդխ. Խառն Թ. 51 Ա.Տ.օր.
		Առաւ.
Ադրիանուպոլիս ... մեկ.	11 24	7 15
Ուրլի		8 06
Գումլէլի—Պուրգաս (Պիւնէկ)	12 20	8 38
Ուզունքէօպրիւ	12 39	9 08
Բայլը—Քէյ		9 50
Պապա—Էսքի	1 30	10 42
Լիւլէ—Պուրգաս	2 17	11 20
Սեիմլէր—Զէյթինլիք		11 59
Մուրատլը—Քէօքէլի		12 36
Զորլու		
Զէրքեաքեյ ժամ.	3 32	1 35
մեկ.	4 29	2 19
Սինեբլի	4 34	2 44
Գոզապաշէ		3 34
Զաթարճա		4 29
Հասդիմ—Քեոյ	6 11	4 59
Աբարթա—գապուլէ	6 46	3 51
Քիւչիւք—Զէքմէճէ		6 17
Ալյմեէշանոս		6 34
Մարբի—Դիւղ		7 7
Եէտի—գապուլէ		7 22
Գումրգապու		7 39
Կ. Պոլիս (Պիւնէկ) ժամ.		7 51
	8 15	8 00
	Առաւ.	Երեկոյ

ԹՐԸՆՈՎԱ—ՍԵՄԷՆԼԻ—ԵԱՄՊՈԼՈՒ

Կառախումբ Թ. 322 Բշ. Դշ. Ուր	Ժ. Վ.	Կառախումբ Թ. 321 Գշ. Եշ. Շբ.	Ժ. Վ.
Հաղորդակցութիւն գիւղաւոր գծին կառախմբոց հետ	Երեկոյ		Առաւ.
		Նամպոլու ... մեկ.	8 10
Փիլիպէէն ժմ.	12 35	Սինիոս—Քերմանլը	9 10
Ադրիանուպոլիս ժմ.	1 5	Եէնի—Զագրա	10 11
Թրընովա—Սեմէնլի մեկ.	1 35	Բասոնէ—Մահալլէսի	11 17
		Գաստրուլար	12 16
	2 19	Թրընովա—Սեմէնլի ժամ.	12 50
	3 22	Հաղորդակցութիւն գիւղաւոր գծին կառախմբոց հետ	
	4 29		
	5 25		
	6 18	Նամպոլու ... ժամ.	
	Երեկոյ	Ադրիանուպոլիս համար մեկ.	1 20
		Փիլիպէէ համար մեկ.	1 40
			Երեկոյ

ԱԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ—ՏԷՏԷ ԱՂԱՃ

Կառախումբ Թ. 222 Գշ. Եշ. Շբ.	Ժ. Վ.	Կառախումբ Թ. 221 Բշ. Դշ. Ուր.	Ժ. Վ.
			Առաւ.
Տէտէ—Աղաճ ... մեկ.	11 50	Ա. Պոլիս ... մեկ.	9 20
Ֆէրրէ	12 56	Ուրլի ... »	10 19
Պիտիքլի	2	Գումլէլի—Պուրգաս մեկ.	10 59
Սուֆլի	3 3	Տիմիթոքա	11 35
Տիմիթոքա	4 15	Սուֆլի	12 57
Գումլէլի—Պուրգաս	4 58	Պիտիքլի	1 50
Ուրլի ... »	5 26	Ֆէրրէ	2 51
Ա. Պոլիս ... ժմ.	6 20	Տէտէ—Աղաճ ... ժամ.	3 50
	Երեկոյ		
			577

Ստորագծեալ վայրկեանները գիշերուան ժամեր կը նշանակեն սկսելով երեկոյեան 6էն մինչև առաւօտեան ժ. 5 39 (Ը. Ե.)